

Monteur in dienst

In dit
nummer o.a.:

• De dokter in de knel? • H&K blijft waakzaam • De grenzen van de groei • Alo-konferenties • Wee de vrede! • Berend, de Golf en Goose Bay • Politici en werklozen • Vechten of vluchten? • Krukken en virtuozen • Bezeten van ... voetbaltraining • 'King Ralph' • Boeken

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 7/8, juli/augustus 1991, 30e jrg.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine van
Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van Erke-
lens, Karen Heij, Pieter de Jager, Tom
Janssen, Willy Lohmann, Frits Maas,
Len Munnik, René Nauta, Leo van Op-
zeeland, Cor Out, Tom Pauka, Freek
Pol, Rien Robijns, Karel Roskam, Paul
Rutten, Hans Schonk, Klaas Soes-
beek, Jan Stoof, Wessel Visser, Hans
van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van
de redactie of de dienst HGV.

Inhoud

De dokter in de knel?	2
Nogmaals de monteur in dienst	3
Lezers schrijven	5
Stichting H&K blijft waakzaam	6
De gouden bedevaart naar Mozart	8
Alo-konferenties: wat zijn dat?	10
Berend, de Golf en Goose Bay	12
Politici en werklozen	14
Lekker vrij	15
'King Ralph'	16
Doorgaan met onderhoud! (poster)	18
Troost/Gedicht	20
Beweegreden (Prikkels)	21
De grenzen van de groei	22
Bezeten van ... voetbaltraining	24
Willy Lohmann	27
Vechten of vluchten?	28
Krukken en virtuozen	30
Wee de vrede!	31
Geknipt voor u/HV-berichten	32
Boeken	33
René Nauta	36

Foto's:

voropagina Wim Heij,
pag. 32: Gerard van Erkelens

De dokter in de knel?

Het gebeurt nogal eens dat geestelijk verzorgers aanlopen tegen zaken in de krijgsmacht, waar je je hoofdschuddend van kan afvragen of dat nou zo moest lopen zoals het liep. We geven enkele (waargebeurde) voorbeelden:

Tijdens een oefening wordt een ongeval gemeld op de Nonex-post. Met spoed moet een arts op komen draven. De arts in kwestie – jong, dienstplichtig en met niet zo veel ervaring – snelt naar de plek van het ongeval. Halverwege ontwaart hij op enige afstand een stafofficier. Plots beseft hij dat hij zijn baret niet op heeft. Hij duikt weg in de bosjes en haast zich terug om de baret op te halen. Daarbij struikelt hij en breekt zijn arm. Uiteindelijk heeft hij eerste hulp verleend, maar daarna kon hij met zichzelf aan de slag.

Dit voorval kan worden gelezen als een tragi-komische anekdote, zoals er vanuit talloze werksituaties vele te vertellen zijn. Maar het is meer dan dat. Het is ook een voorbeeld van het spanningsveld dat de relatie arts-organisatie kennelijk teweegbrengt en waarop wij hier met nadruk de aandacht willen vestigen.

Een soldaat komt met ernstige voetklachten bij zijn onderdeelarts en wordt een half jaar aan het lijntje gehouden via allerlei mutaties. Zijn vragen naar het maken van röntgen-foto's worden afgewimpeld en hij wordt op de compagnie gezien als een aansteller en een drukker. Uiteindelijk blijkt dat zijn enkel een fractuur heeft (stukje eraf gebroken).

Een soldaat die klachten had over zijn lever kreeg hiervoor 'verkeerde' medicatie, namelijk medicijnen die juist de lever aantasten in plaats van herstellen. Toen hij hierover reclameerde, probeerde men hem voor te houden dat hij vermoedelijk (vrijwel zeker werd gezegd) te veel alcohol had genuttigd (hetgeen beslist niet zo was).

In de laatste twee gevallen werd de patiënt door de arts niet serieus genomen. Hoe komt dat en wat heeft dit te maken met de relatie arts - organisatie?

Trouwe lezers van EGO kan hier een licht opgaan. In een vorig nummer (mei '91) plaatsten we het artikel 'Ziek, zwak en misselijk . . . of de dokter proberen te belazeren?' Daarin vertelde een dienstplichtig onderdeelarts hoe een arts in de krijgsmacht moet functioneren. Eén van zijn opmerkelijke uitspraken – op de vraag of hij door 'patiënten' wordt beetgenomen of niet – luidde: 'Altijd. Behalve bij de jongens met de hele dikke blauwe enkel, tenen er af of gaten in de vingers. Maar in andere gevallen: altijd.' Vervolgens zegt hij dat dat een heel vervelend gevoel oplevert, want dit is niet waarvoor je als arts hebt geleerd. Toch worden artsen als het ware in deze rol gedrongen, vooral omdat – zo wordt gesteld – 'de enige gerechtvaardigde manier om iets niet te hoeven doen is via een mutatie van de dokter.' Maar op die wijze wordt de arts wel gedrongen in de rol van politie-agent spelen.

Het moge duidelijk zijn dat de arts, die zich deze rol laat opleggen, daardoor soms beperkt kan worden in het stellen van een goede diagnose (zie de genoemde voorbeelden). De vertrouwenspositie, die een arts behoort te hebben tegenover zijn patiënt, is dan niet meer vanzelfsprekend.

Natuurlijk zijn er vele artsen die zich op deze wijze niet laten (mis)gebruiken. De geïnterviewde arts hoort daartoe; ook al bekruipt hem wel eens het gevoel dat hij weer eens voor politie-agent heeft gespeeld: 'Maar ik doe m'n best, naar eer en geweten beslis ik of ze al of niet mee kunnen doen'.

Intussen heeft hij wel precies verwoord waar de schoen wringt in de krijgsmacht als je twee heren moet dienen. Van onze kant pleiten wij er voor om uitsluitend uit te gaan van de integriteit van de vraagstelling van de patiënt. Wat deze vervolgens doet met het oordeel van de arts is zijn verantwoordelijkheid naar de organisatie. Op haar beurt zal de organisatie moeten leren in de noodkreten van de dienstplichtigen het 'kaf van het koren te scheiden'. Als de arts dit blijft toedekken verandert er ook nooit iets in de houding van soldaten en kader.

Wij vinden deze problematiek uitermate zorgwekkend – door de vaak ernstige gevolgen voor mensen (zie de voorbeelden) – en vragen er gericht aandacht voor. Ook al is de geschetste gang van zaken geen algemene regel, uitzondering is ze helaas allerm minst. En dat mag niet zo blijven!

EGO zal hier in een volgend nummer dan ook uitvoeriger op terugkomen.

Redactie

Nogmaals monteur in dienst

'Zo gaat de aardigheid wel van het werk af en zakt de motivatie'

In het februari-nummer van EGO vertelde een dienstplichtig monteur het een en ander over zijn werk. Met name de verschillen tussen het sleutelen in dienst en in de burgermaatschappij en het chronisch gebrek aan onderdelen waren onderwerpen van gesprek.

Vooraf het niet door kunnen sleutelen, oefeningen uitgezonderd, is een voortdurende bron van ergernis voor alle monteurs bij de landmacht.

Twee doorgewinterde sleutelaars, kpll Gerben Braker en kpll Jan Hudepol (beiden werkzaam bij 43 Hrstcie te Havelte), dragen in onderstaand vraag-gesprek een aantal ideeën aan om verbetering aan te brengen, waardoor het voor monteurs weer leuk werken zou kunnen worden. Hun hoop is erop gevestigd dat dit artikel ergens, hoog in de organisatie, zal worden gelezen en... er vervolgens iets mee zal worden gedaan.

Hoe lang zijn jullie al als monteur werkzaam?

Gerben: Ik ben, na de opleiding, in september '87 als monteur tewerkgesteld bij 43 Herstel en zit er nog steeds.

Jan: In januari '88 ben ik bij deze compagnie gekomen. Daarvoor heb ik, als dienstplichtig monteur, in Seedorf gezeten.

Ik konkludeer dat jullie al zo lang monteur zijn dat jullie enigszins weten hoe de dingen lopen. 'In het februari-nummer van EGO vertelde een monteur dat het niet werkt als je steeds op onderdelen moet wachten. Dan gaat de motivatie van het werk af, was zijn mening. Herkennen jullie dat?

Gerben: Dat klopt. Het gaat soms ook nog wel om simpeler dingen dan aanvraag. De kleinste boutjes, de stomste tappertjes, moeten soms besteld wor-

den en dat duurt dan maar zo drie dagen. Moertjes, waar een ijzerwinkel er duizenden van heeft, moet je hier op wachten, want dat loopt dan via het bedrijfsburo, magazijn, bevo en komt dan weer terug. Wanneer het niet op bevo-voorraad is, moet je nóg langer wachten. Heb je nu heel snel een simpel boutje nodig en het is er niet, dan moet je of wachten of je loopt de hele kazerne af op zoek naar zo'n onnozel ding.

Jan: Wanneer ik de weg op deze kazerne

'De stomste tappertjes moeten soms besteld worden'

niet aardig goed zou weten, dan zou ik ook regelmatig moeten wachten. Gelukkig heb ik hier, verspreid over de kazerne, nogal wat kameraden zitten.

Dus wanneer ik als er iets niet is zou moeten wachten, dan ga ik daar even 'buurten'.

Dat schijnt zo ongeveer iedereen te doen, maar officieel mag het niet. Waarom eigenlijk niet?

Jan: Ze hebben het mij als volgt uitgelegd. De voorraad is gebaseerd op jaarverbruik. Een herstelcompagnie heeft per jaar 10 000 M-10 moertjes nodig, 8 000 M-12, enz. Op jaarbasis wordt dat besteld en dat komt dan in een depot terecht, waaruit iedere keer een bepaalde hoeveelheid wordt afgeleverd. Wanneer je nu niet gaat bestellen, maar gaat ritselen, dan blijkt aan het eind van het jaar dat jouw eenheid de voorraad niet heeft opgemaakt. Met als gevolg dat je het jaar daarop minder krijgt. Daarom kan men dat niet toestaan.

Er is een bepaald systeem en dat mag je niet in de war sturen. Dat is de ene kant. De andere kant is dat, omdat het systeem niet zo vloeiend werkt, er regelmatig gewacht moet worden en dat dat nu juist het ergste is wat een monteur kan overkomen.

Jan: Wachten is ronduit demotiverend... Iedere monteur, die met een goede instelling begint, knapt daar op af.

Gerben: Je kunt rustig zeggen dat alle monteurs daar hetzelfde over denken.

Het probleem is niet van vandaag of gisteren. Toch ben je geneigd te denken dat er wel een oplossing te vinden zou moeten zijn voor dit vraagstuk.

Jan: Ik vraag mij soms af of men het wel wil... De man van de werkvloer heeft niet zo bar veel in te brengen. Ik kan mijn mond wel open doen tegen mijn meerdere, maar heeft die het lef om het bij zijn meerdere op tafel te leggen? enz. Ik heb zo het idee dat zoiets al vrij snel stopt. Naarmate het hoger komt des te meer karrièrebelaangen komen er op het spel te staan en trekt men niet meer zo gemakkelijk van leer.

Wanneer jij je afvraagt, Jan 'of men het wel wil' dan suggereer je een alternatief voor het huidige systeem te hebben?

Jan: De Inspectie schrijft de mankementen van een aangeboden voertuig op, bijv. versnellingsbak vervangen. Dan

'Wachten is demotiverend'

vraagt men eerst de versnellingsbak aan en pas nadat deze binnen is gekomen wordt de monteur gezegd dat hij in dat voertuig een nieuwe versnellingsbak moet monteren. Dan kun je als monteur tenminste in één keer doorsleutelen. En niet zoals nu, wanneer er door de Inspectie wordt gezegd 'versnellingsbak vervangen', dat het voertuig de garage wordt ingereden, een monteur aan de slag gaat om die versnellingsbak eruit te halen en... vervolgens moet wachten met vervangen

Foto Wim Hey

Twee doorgewinterde sleutelaars, kpll Jan Hudepol (l) en kpll Gerben Braker

totdat de nieuwe versnellingsbak is aangekomen.

Gerben: Ik denk dat Jan gelijk heeft... Ik denk meer dan eens dat men niet weet of het magazijn wel in voorraad heeft wat men de hal in schuift. Men moet gewoon een voertuig niet eerder de hal inrijden voordat de onderdelen er zijn. Dat werkt tenminste plezierig... Ik moet mij wel heel sterk vergissen wanneer er in de burgermaatschappij ook niet zo gewerkt wordt.

Jan: De overstap naar zo'n systeem zal de eerste twee maanden met wat problemen gepaard gaan, weinig werk, maar daarna zal het véél plezieriger zijn voor de monteurs, de mensen die uiteindelijk het werk doen.

Voor zover ik het kan volgen, zou zo'n systeem alleen maar werken wanneer de Inspektie nagenoeg altijd kan konstateren wat er moet gebeuren?

Jan: Dat is waar, maar in de praktijk is het ook zo dat de Inspektie nagenoeg altijd voorschrijft wat er moet gebeuren. Een heel enkele keer komt het voor – ongeveer één op de honderd gevallen – dat men zegt 'meet maar een keer kompressie, want we weten niet honderd procent zeker of die motor wel vervangen moet worden'.

Gerben: Eén op de honderd is misschien wat aan de lage kant, maar in het overgrote deel van de gevallen schrijft de Inspektie precies voor, niet wat er aan mankeert, maar wel wat er moet gebeuren. Het doet namelijk niet ter zake wat er precies stuk is, want dat mogen wij toch niet doen. Wij vervangen slechts.

'In Den Haag denkt men dat het wel goed loopt'

Jan: Een monteur in dienst hoeft namelijk niet te weten wat er kapot is, maar wat of hij moet vervangen.

We zullen niet over een procent meer of minder gaan twisten. In grote lijnen komt het er, volgens jullie, op neer dat de Inspektie in negen van de tien gevallen in staat is nauwkeurig aan te geven wat er vervangen moet worden. Zou je volgens het nieuwe systeem gaan werken, dan zou je voor een belangrijk deel de demotiverende kant van het huidige systeem kunnen opheffen?

Jan en Gerben (tegelijk): Zeker weten!

Het klinkt mij, niet gehinderd door enige technische achtergrond, toch vrij logisch in de oren. Een andere ervaring ondersteunt een en ander. Onlangs liet ik twee stoelen opnieuw bekleden, maar de stoffeerder wilde de stoelen niet eerder op komen halen voordat de stof er was.

Jan: Dat bedoelen wij nu precies.

Gerben: Natuurlijk, zo wordt er overal in de burgermaatschappij gewerkt.

Of het zo simpel over te brengen is op de militaire situatie kan ik niet beoordelen, maar laat ik er van uitgaan dat het

zou werken. Hebben jullie over dat andere systeem weleens met jullie meedelen gesproken?

Jan: Het is gewoon niet mogelijk voor een mannetje van de werkvloer om het bij de juiste man op zijn bureau te krijgen. Wat denk je dat het antwoord is van een sergeant, wanneer ik bij hem kom klagen over het maar steeds niet voorradig zijn van onderdelen? 'Kan ik er wat aan doen?' Ik heb die regels ook niet gemaakt, daar komt zijn antwoord ongeveer op neer.

Gerben: Het systeem draait nu eenmaal zo...

Jan: Het draait helemaal niet, maar het hoort volgens het boekje zo te gaan, dat is iets heel anders.

Gerben: Akkoord, maar waar het om gaat is, dat de mensen die het uitgedacht hebben, heel ver weg, misschien wel in Den Haag, dat die denken dat het allemaal wel goed loopt. En met die mensen kom je als korporaal niet in gesprek en dat is jammer.

Zo denkt die sergeant, maar...

Jan (ongeduldig): Die sergeant denkt misschien ook wel anders, maar die moet misschien wel binnenkort sergeant-1 worden, dus die past wel op wat hij zegt. Daar komt nog bij dat hij er een stuk minder last van heeft dan de monteur op de werkvloer. De enige last die hij er van heeft is het gezeik van die monteur aan zijn kop.

Ik blijf er toch over doorzeuren. Heb je er nu over gesproken of niet met je direkte meedere?

Jan: Natuurlijk heb ik dat weleens kenbaar gemaakt, maar dan krijg je reacties zoals ik zoëven aangaf.

Maar wanneer het jullie zo dwars zit, dan loop je er toch vervolgens mee naar je pelotonskommandant?

Gerben: Dat kun je wel doen, en misschien brengt hij het ook wel verder, maar je merkt er allemaal zo weinig van...

Wanneer dat niet helpt, loop je er toch mee naar je cc?

Jan: Ik praat over alle mogelijke zaken met mijn cc, dus ik heb over die onderdelen-problematiek ook weleens met hem gesproken, maar die kan er ook niet zo veel aan doen. Iedereen weet er

'Bij iedere hersteleenheid hetzelfde liedje'

van, het is al zo oud als dat er hersteleenheden zijn, het is bij iedere hersteleenheid hetzelfde liedje, en toch blijft het zoals het is.

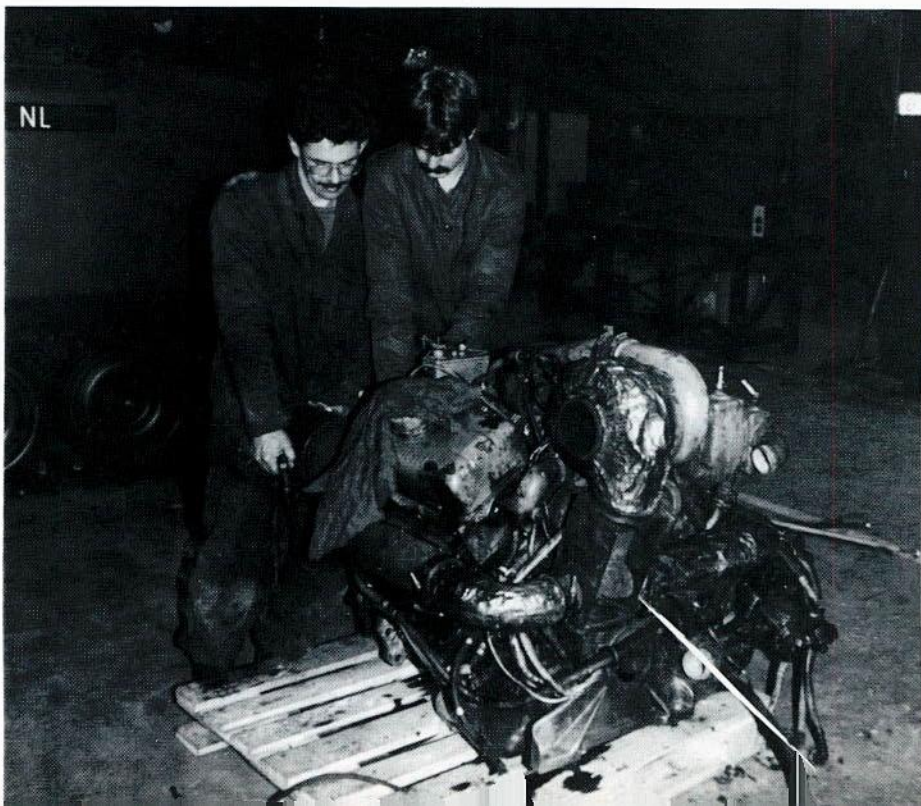
Waarom zou men dan toch kiezen voor het huidige systeem?

Jan: Ik acht het niet onmogelijk dat het huidige systeem onder oorlogsomstandigheden nog niet zo slecht zal werken. Het is gebaseerd op een vaste voorraad voor bepaalde onderdelen. Nu wordt een versnellingsbak vervangen, omdat die bijv. kraakt. In een oorlogssituatie zal dat voertuig met een krakende versnellingsbak gewoon door blijven rijden wanneer je geen nieuwe hebt. Wanneer de tweede versnelling kapot is, dan kan die nog wel in zijn eerste, derde en vierde rijden. Het kan dus best zo zijn dat het huidige systeem onder oorlogsomstandigheden goed werkt. In vredetijd werkt dit systeem echter van geen kant...

Gerben: ...en is het mij een raadsel dat ze het niet veranderen. Voor de monteurs, overal in de krijgsmacht, zou het stukken prettiger werken zijn.

Tijdens oefeningen, dat hoor je alle monteurs altijd beweren, is het stukken plezieriger werken. In een nagebootste oorlogssituatie werkt dat systeem dus inderdaad wel goed?

Jan: Ik denk het wel. Tijdens oefeningen heb je je oorlogsvoorraad bij je en daar zitten ook een x-aantal versnellingsbakken bij. Wanneer je sleutelt tij-

lezers schrijven

Den Haag, 15 mei 1991

Geachte redactie,

Onlangs las ik het aprilnummer van 'EGO', waarin opgenomen een pakken-de poster met de tekst: 'Voor een marechaussee op de fiets hoeft een soldaat niet bang te zijn die is op weg naar huis'.

Graag wil ik reageren, omdat ik bij de marechaussee werk, een verwoed fietser ben, en ook wel eens op weg naar huis ben. De uitvoering van de poster en de tekst zijn zonder meer geslaagd. Overigens kan men wel de vraag stellen, wie er nu op weg naar huis is: de soldaat - die daarom niet bang hoeft te zijn - of de marechaussee? Ik neem aan dat de marechaussee op weg naar huis wordt bedoeld. Maar daar gaat het mij niet om.

De onderliggende en onuitgesproken suggestie noopt mij tot een reactie. De suggestie ligt in deze poster opgesloten dat een soldaat die een marechaussee niet op de fiets op weg naar huis ziet wel bang zou moeten zijn. Waarom eigenlijk? De soldaat moet helemaal niet bang zijn voor de marechaussee. De taak van de marechaussee vinden wij in de Politiewet en die omvat m.n. het handhaven van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen, die deze behoeven. De soldaat vindt de marechaussee dus alleen maar aan zijn zijde, tenzij hij iets ongeoorloofds doet. De poster suggereert dus eigenlijk dat de soldaat iets ongeoorloofds aan het uitgesproken is, waardoor hij bang voor de marechaussee zou moeten zijn.

De praktijk leert, dat niets minder waar is: Als wij mogen spreken van een gemiddelde soldaat - de soldaat, kan men zeggen - dan is dat iemand die helemaal niet iets strafbaars doet. Gelukkig is het aantal militairen, dat onderwerp is van een onderzoek door de Koninklijke marechaussee, maar klein.

Het zou te prijzen zijn als de stereotypen over de marechaussee en de soldaat uitgebannen zouden kunnen worden. Hopelijk draag ik daar toe bij

Hoogachtend,
C. N. J. Neisingh

Hoewel de briefschrijver niet uitdrukkelijk vraagt om zijn reactie - waarvoor dank - te plaatsen, gebeurt dat hier toch, ter ondersteuning van zijn streven zoals verwoord in de laatste regels.

(Redactie)

'In vredestijd werkt dit systeem van geen kant'

wel zeggen dagelijks, de oorlogsvoorraad op oefening aan. Je houdt op die wijze, op oefening een konstante voorraad.

Gerben: Er kan eens een dag tussen zitten, vanwege het heen en weer rijden, maar dat is wel het maximum.

Vanwege het door kunnen sleutelen vinden jullie het op oefening ook een stuk plezieriger werken?

Gerben en Jan (enthousiast, tegelijk): Jazeker!

Jullie zeggen dat op zo'n manier dat je de indruk wekt te staan dringen om op oefening te mogen?

Jan: Dat staan de jongens bij ons ook...

Gerben: Al spelen andere redenen ook mee... De sfeer... Je werkt op oefening altijd in een kleine groep, dus niet zo'n log gebeuren als in de kazerne. Hier werk je in een hal met zestig man, kaderleden die overal rondlopen, het een duurt nog langer dan het ander... Op oefening werk je met een kleine groep en alles verloopt veel flexibeler.

Kortom, het is heel anders werken dan op de kazerne?

Gerben: Ja, heel anders. Je werkt voortdurend door... Hier is het dat je bijv. een uur hard werkt en dat je daarna maar zo een uur aan het niksen bent, aan het rondlopen achter iets aan... Je hebt iets nodig uit de tool-set, dus loop je daar naar toe. Maar de tool-set is niet open, dus moet je wachten tot de tool-set beheerder terug is. Tijdens oefening is die tool-set gewoon altijd open, dus hoeft je nooit te wachten en kun je altijd bezig zijn. Het feit dat je steeds door kunt blijven gaan met je werk draagt zeker ook bij tot die goede sfeer tijdens oefeningen.

Zo'n plezierig werkklimaat als tijdens oefeningen zou ook op de kazerne generaliseerd moeten worden. Daar gaat het jullie om?

Gerben: Inderdaad. Natuurlijk werkt het in een kleinere groep altijd plezieriger dan in een grote. Dat gegeven van die grote hal met zestig man dat ligt er. Maar toch...

Jan: De werkdruk is op oefening veel kleiner, vergeet dat ook niet. De buffervoorraad is niet alleen intact, maar ook afgestemd op de werkdruk. Heb je hier een drukke periode in de hal, dan kan die voorraad hier er nooit tegenaan. In een runnersbak (met de grijp- en winkelartikelen; WH) zitten bijv. maar een beperkt aantal M-10 moertjes. Moet je nu een radiateur vervangen, dan ben je verplicht officieel volgens de regels, ook daar rond omheen de moertjes, boutjes, veerplaatjes en ringetjes te vernieuwen. Zitten er in de runnersbak nu, ik noem maar, 30 van die moertjes, en moet dat bij drie voertuigen gebeuren, dan heeft de derde pech. Die moet dan drie dagen wachten...

Gerben: ...want die boutjes en die moertjes zijn er niet.

Jan: Zet je dan de oude erop - sommigen denken dat zo iets een slimme oplossing is, dacht ik in het begin ook - komt je voertuig weer terug: afgekeurd. Dan zeg jij dat er geen nieuwe waren. Men neemt je mee naar de runnersbak en daar liggen dan ... (stemverheffing) nèt

'Het zal mij benieuwen of er ooit verandering in komt'

nieuw aangekomen boutjes en moertjes. Een volgende keer bedenk je je wel twee keer om er oude op te zetten, ook al blijft die bak er, bij wijze van spreken, tien weken staan. Maar zo gaat de aardigheid wel van het werk af en zakt de motivatie.

Gerben: Het zal mij benieuwen of daar ooit verandering in komt.

Misschien dat jullie hartekreet, via dit artikel, gelezen wordt door de mensen die het echt kunnen veranderen.

Jan: Het is wel te hopen voor alle sleutelaars die nu aan het werk zijn bij de hersteleenheden van de landmacht en voor al die monteurs die er nog zullen komen.

Bedankt voor het gesprek.

Wim Heij

Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht blijft waakzaam

De laatste maanden lijkt binnen de krijgsmacht homosexualiteit in de schijnwerpers te staan. Kort achter elkaar verschenen er twee publicaties rond deze thematiek.

Begin dit jaar kwam de MRK (Maatschappelijke Raad voor de Krijgsmacht) met de nota Homosexualiteit en krijgsmacht. Deze nota omvat een advies aan de minister van Defensie inzake een homo en lesbisch emancipatiebeleid voor de defensie-organisatie. Daarnaast presenteerde de Koninklijke Marine een 'Beleidsplan homosexualiteit in de Koninklijke Marine.'

Reden voor EGO te gaan praten met de voorzitter van de Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht (SH&K), luitenant-kolonel I.P.M. Holtel. Klazien van Brandwijk Wiltjer sprak met hem over beide publicaties en de SH&K.

Aandacht voor homosexualiteit in/en de krijgsmacht, twee publicaties binnen defensie, berichten in de landelijke pers, interviews naar aanleiding daarvan onder meer in de GAY-krant en bladen van de krijgsmacht. Wat is de reactie van de SH&K op het MRK-rapport en de beleidsnota van de KM?

Het MRK-rapport en de beleidsnota van de KM hebben een totaal verschillend startpunt. Na een uitzending van HOMONOS, werd er onverwacht sterk gereageerd door een heleboel mannen uit de marine, onder meer uit het Korps Mariniers.

De SH&K heeft de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten daarmee gekonfronteerd in de trant van: 'er schijnen bij jullie niet alleen homoseksuelen te zijn, nee ze hebben nog problemen ook.' Daarnaast hebben we er op aangedrongen iets te gaan ondernemen.

Gedragswetenschappers bij DPKM hebben er toen bij de marineleiding op aangedrongen om het heft zelf in handen te nemen. De toenmalige directeur personeel, schout-bij-nacht Van Foreest, ondersteunde dat initiatief en voerde de eerste gesprekken met ons. Het was voor de onderzoekers niet makkelijk vrijwilligers te vinden die mee wilden werken. Via via is men aan zo'n veertig, vijftig mensen gekomen, aan wie men een zeer beperkt aantal vragen heeft voorgelegd. Na korte tijd bleek dat de antwoorden niet meer veranderden, de ervaringen van homoseksuelen in de marine waren zonder meer zeer negatief. Op grond van die gegevens hebben de onderzoekers beleidsaanbevelingen gedaan en de Admiraliteitsraad heeft dat geaccepteerd.

Het MRK-rapport vindt zijn directe aanleiding in de affaire Soesterberg. (Een homoseksuele Amerikaanse beroepsmilitair werd het slachtoffer van zeer onzorgvuldig gedrag van de Kmar.) De SH&K heeft de staatssecretaris van De-

fensie toen meegedeeld dat het nu toch echt tijd werd dat er een onderzoek naar de positie van homoseksuelen in de krijgsmacht werd ingesteld.

In tegenstelling tot de vraag van de Stichting naar een sociaal wetenschappelijk onderzoek wilde de staatssecretaris eerst advies van de MRK. Op 4 juli 1988 vroeg de staatssecretaris de MRK advies over het onderwerp 'Homosexualiteit in de Krijgsmacht'. De MRK heeft de vrijheid genomen om daar 'Homosexualiteit en Krijgsmacht' van te maken. Een aardig nuanceverschil. Voor burgers meldt het MRK-rapport eigenlijk niets nieuws, maar binnen de krijgsmacht leek het wel een 'bominslag'.

Het MRK-rapport

Zulke schokkende zaken staan er toch niet in het rapport?

Populair gezegd staat er in het rapport: – dat discriminatie van homoseksuelen voorkomt in de krijgsmacht; – dat, uitgaande van statistische schattingen omtrent het aantal homoseksuelen, er verrekte weinig mensen zijn die er openlijk voor uitkomen; – dat het optreden van het (beroeps-) personeel bepaald niet aanmoedigend werkt om er openlijk voor uit te komen; – dat er binnen de krijgsmacht een macho-cultuur bestaat waarin weinig ruimte is voor homoseksuelen; – dat kennis over homosexualiteit ontbreekt.

Er bestaan in dat het leger bol staat van vooroordelen. Er wordt ingegaan op het verband tussen homosexualiteit en lichamelijk en geestelijke geweldpleging. Dat in relatie met het rapport van de Commissie Drenth. Men signaleert dat de hulpverlening binnen defensie nauwelijks toegerust is om adequate hulp te verlenen.

Kunt u dat verduidelijken?

In de eerste lijns hulpverlening wordt er voor psycho-sociale problematiek van dienstplichtigen naar de meest uiteenlopende oorzaken gezocht. Hulpverleners komen niet op het idee dat de problemen ook wel eens hun oorzaak zouden kunnen vinden in het ontdekken van het homoseksueel zijn, van homoseksuele gevoelens. Aan coming-out wordt nooit gedacht.

Dan geeft het rapport aan dat Defensie wel degelijk voorop mag lopen in het emancipatieproces van homoseksuele mannen en vrouwen.

De SH&K onderschrijft dat. Defensie heeft een duidelijke taak daarin: a. naar de verplicht dienenden, maar b. ook naar het beroepspersoneel. Er is in de samenleving geen enkele organisatie te vinden waar dienst en vrije tijd zo onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Neem oefeningen, bivaks, nu Irak, of aan boord van een fregat. Als je in vredessituaties kijkt, de bijeenkomst waar je met een partner verwacht wordt.

Kortom, redenen te over voor Defensie om voorop te lopen.

Defensie loopt niet voorop

Ziet u defensie voorop lopen?

Nee, defensie loopt eerder ver achter bij de burgermaatschappij. De manier waarop er tegen homoseksuelen wordt aangekeken is bijna schizofreen. Kijk, een dienstplichtige die homoseksueel is, ach die ben je na een jaar kwijt. En beroeps onderofficieren, ach dat is nog wel te overleven, maar als er nu ook al officieren komen. Dat wordt toch al te gek.

Zelf word ik er nu door mijn werk voor de Stichting weer mee gekonfronteerd. Nu ik bij het Legerkorps zit, wordt er regelmatig tegen mij gezegd: kijk, in Den Haag kan dat allemaal wel, maar hier in het Legerkorps hebben mensen er toch moeite mee. Ik druk dat soort zaken altijd gelijk de kop in en zeg dan: 'Onzin, mensen hebben er geen moeite mee, jij hebt er moeite mee en laten we het daar dan over hebben.'

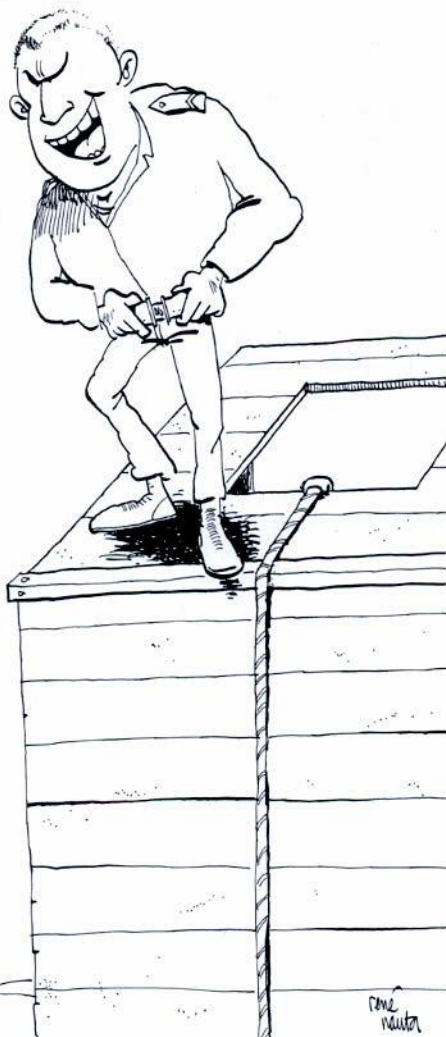
Het wordt tijd dat er meer openheid en ruimte voor homoseksuelen bij Defensie komt, en dat op alle nivo's.

Uit uw reactie begrijp ik dat u niet ontevreden bent over de rapporten. De concept-reactie van de minister op het MRK-rapport is u ongetwijfeld ook bekend. Hoe is uw reactie daarop?

Het MRK-rapport en de beleidsnota van

Defensie moet een welwillend beleid voor homo's voeren

Wie hier niet tegenop kan komen, is ECHT een mietje!

de KM vormen een goed begin. DPKM, de Schout-bij-Nacht Buis, heeft aangegeven dat de marine aan gaat sluiten bij de adviezen uit het MRK-rapport. Men is bij de marine al driftig doende invulling aan hun beleidsaanbeveling te geven. Op de opleidingen wordt het verplicht in de lesprogramma's opgenomen. Je krijgt dan het top-down-effect. Daarmee kan een mentaliteitsverandering op gang komen.

Optimistisch

Geloven jullie dat echt?

Ja, in die zin zijn we optimistisch, misschien té optimistisch, maar toch. Je moet ergens beginnen. Het zal natuurlijk nog jaren duren voordat die mentaliteitsverandering werkelijk tot stand is gekomen. Kijk maar naar vrouwenemancipatie. Maar toch . . . En vergeet niet, een heleboel homo's hebben hoge

verwachtingen naar aanleiding van die rapporten. Als blijkt dat er niets van terecht komt, dan zullen die hun mond opendoen.

Maar gelooft u echt dat mensen die anti-homo zijn, die hun mond vol hebben over mietjes, flikkers en noem maar op, dat die doordat ze in de opleiding geconfronteerd worden met informatie zich werkelijke anders gaan gedragen? Ja, op een gegeven moment werkt dat door. Natuurlijk is het niet van de ene op de andere dag gerealiseerd. Maar als de krijgsmachttop duidelijk is in haar standpunten en dat ventileert in publicaties, in gedrag en noem maar op, dan werkt dat door naar beneden.

Terug naar de concept-reactie van de minister?

Ik weet natuurlijk niet of de reactie van de minister dezelfde zal zijn als de con-

cept-reactie, maar ik ben bang dat dat wel het geval zal zijn. En dan moet ik zeggen dat die reactie uitblinkt in wollig ambtelijk taalgebruik. De duidelijke hapklare brokken van de MRK worden dan ondergesneeuwd. En de vraag ontstaat dan wat men aan het doen is, of men werkelijk wel een actief homo-emancipatie beleid wil.

Kijk, de KM heeft het voordeel van de twijfel. De aanbevelingen van de MRK spreken ons erg aan. De concept-reactie van de Minister stemt niet tot vreugde. Het is nog geen tijd om de champagne-fles te ontkurken. Het zal tijd gaan kosten, dat is duidelijk. We zullen een lange adem moeten hebben. De Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht zal alert moeten zijn en blijven.

Neem het 06-geweldnummer, er zijn plannen om dat ook open te stellen voor meldingen van problemen van homoseksuelen. Dat is onzin; dat nummer werkt nu al niet. Dat is een zogenaamde oplossing die niets uithaalt. Natuurlijk is het niet gemakkelijk om oplossingen te vinden. Op de eerste plaats kost dat tijd en op de tweede plaats is het probleem voor Defensie nieuw. Het zou echter wel aardig zijn als de minister zich wat duidelijker zou uitlaten dan hij nu in de concept-reactie heeft gedaan.

Waakzaam blijven

Welke taken zijn er in de toekomst nog voor de SH&K?

Op de eerste plaats zal de SH&K de vinger aan de pols houden. Keer op keer zullen we erop wijzen als zaken niet opgezet of opgepakt worden, als het niet aanslaat of niet wordt uitgevoerd. Als het geen inhoud krijgt. Het opnemen van lessen in het lesprogramma wil niet zeggen dat ze werkelijk gegeven worden.

Als we geen gehoor vinden bij de defensieleiding zullen we de weg naar de politiek niet schuwen. En publicitair zullen we aandacht blijven vragen voor de positie van homoseksuele mannen en vrouwen in de krijgsmacht.

De SH&K geeft voorlichting op KMS, KMA en KIM; weliswaar kleinschalig, maar we zullen daarmee doorgaan. Op open dagen zullen we ons als Stichting, in uniform, presenteren. Ook blijven we in samenspel met de geestelijke verzorging conferenties organiseren en aan mensen die nergens anders terecht kunnen of willen, zullen we hulp verlenen. Discriminatie van homoseksuelen zullen we blijven aankaarten, of dat nu bij de CID, de Kmar of commandanten is. Wij blijven op onze hoede.

Klazien van Brandwijk Wiltjer

Meer informatie over de Stichting Homosexualiteit en Krijgsmacht?
Postbus 25264,
3001 HG Rotterdam
Telefoon: 010-4779387.

De gouden bedevaart naar Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart is 200 jaar dood en de wereld kan maar niet genoeg van hem krijgen. Oostenrijk beleeft daarom dit jaar wat Nederland vorig jaar met Van Gogh meemaakte: alles wat het 35 jaar oud geworden wonderkind heeft aangeraakt is goud geworden, of op zijn minst een bonbon of een cd.

Vorig jaar vochten ruim 500.000 mensen zich een weg door de smalle straten van Salzburg om Mozarts geboorteplek te bezoeken op de derde verdieping van een monumentaal pand in de Gretteidegasse. Tijdens het festivalseizoen wrongen zich dagelijks 4.500 bezoekers door de smalle gang van het huis. Dit jaar, nu de opwinding over de 200ste sterfdag van de componist op het kookpunt is, worden er nog meer verwacht.

Wie de nauwe trappen beklimt, de nabegbouwde Mozartkeuken passeert en vervolgens in Mozarts babykamer terecht komt, kan daar nu kopieën van op kleuterleeftijd geschreven muziekmanuscripten zien (de originelen liggen in een safe in het Mozarteum aan de overkant van de rivier) of rariteiten als de viool, waarop Mozart als kind zou kunnen hebben gespeeld en een haarlok. En men kan van de gidsen in alle talen van de wereld de meest onwerkelijke verhalen horen over het wonderkind, uit wiens ganzeveer een 'nest zingende vogels' vloeide, zoals de Duitse muziekhistoricus Herman Albert het aan het begin van deze eeuw uitdrukte.

De Mozart-gekte bereikt hier een hoogtepunt. Lang wordt er gegist in welke hoek van de kamer zijn kraambed moet hebben gestaan. Vertederd wordt gewezen op het notenschrift, waarin hij zijn 'Magische Fluit' componeerde:

"zo'n rustig instrument om zijn vrouw Constanze die ziek was, niet te storen." Het is ook dringen geblazen rond de (talloze malen gerestaureerde) piano, waarop hij eens speelde.

Big Business

De geboorteplaats van Mozart weer spiegelt perfect het tumult en de tegenstrijdigheden, die de befaamde componist ook 200 jaar na zijn dood zijn blijven omringen. Tientallen biografen hebben de messen geslepen over de diepere roerselen van zijn ziel. In Salzburg is evenwel alles goed: verheven bewondering en protserige exploitatie vloeien naadloos in elkaar, bewijsbare feiten, hoopvolle hypothesen, mythes en speelse verzinsels over de geschiedenis van het jong gestorven wonderkind smelten onder luid gerinkel van de kas-samen. Gelukkig is er in ieder geval zijn muziek, al is die gedurende de twee

Het graf van Constanze in Salzburg

eeuwen nogal tegenstrijdig geïnterpreteerd. Over Mozart is derhalve nog steeds weinig zeker, behalve dat hij op het ogenblik een oneindig succes is.

Mozart is Big Business geworden, zoals Salzburg dat meer dan de helft van zijn toeristische miljoeneninkomsten uit de Mozart-gekte ontvangt, ook ruiterlijk erkent. De Sound of Music-tours verliezen aan populariteit, maar Mozart is een groeier, in wie steeds meer wordt geïnvesteerd. In de winkelstraten van Salzburg worden Mozart-speelkaarten, Mozart-champagne, Mozart-snuifdozen, Mozart-bierpullen, Mozart-pijpen, Mozart-munten, Mozart-kalenders, Mozart-puzzles, Mozart-video's, Mozart-bouwpakketten, Mozart-posters, Mozart-klokken, Mozart-harlekinen en wat al niet meer uitgebaat. De componist die in zijn korte leven langs zo ongeveer alle vorstenhuizen van Europa werd gesleept, lijkt na twee eeuwen vooral het troetelkind van de warenhuizen te zijn geworden.

Het Mozart-beeld in St. Gilgen

Mozart-koorts

Elke plek, waar hij of een van zijn vele familieleden ooit een stap zou hebben gezet of een instrument zou hebben beroerd, is voor deze gelegenheid extra opgepoetst of van een nieuw strikje voorzien. Het vlakbij Salzburg gelegen St. Gilgen, waar zijn moeder werd geboren en zijn zuster Nannerl woonde, heeft zich daarom omgedoopt tot Mozart-dorp. De kerk, waar de zuster is begraven, wordt uiteraard gerestoureerd.

Geen kerk of theater in de wijde omgeving van Salzburg wordt onbenut gelaten voor Mozart-concerten. In conferentiezalen worden diepzinnige congressen en seminars over zijn werk gehouden. Ieder bergpaadje wordt gebruikt

voor Mozart-wandeltochten. Op de begraafplaats in Salzburg, waar zijn vrouw en andere familieleden liggen, is het al vroeg op de zondagochtend dringen ("hier werden ook opnamen voor de film *Sound of Music* gemaakt," pakt de gids en passant de andere Salzburger attractie er even bij).

Wie is niet bevangen door de Mozart-koorts? In Nederland is in het Limburgse Brunssum al een 'Stichting Vrienden Mozarteum Orchester Salzburg' opgericht, terwijl De Jong Intravakanties dit seizoen speciale Mozart-bustochten naar Salzburg en Wenen op het programma heeft staan, waarvoor grote belangstelling bestaat. Gevochten wordt om de kaarten voor concerten, die het hele jaar worden gehouden.

Japanse gift

Salzburg is dan ook niet van plan het bij dit ene sterfjaar te laten. Het Mozart Wohnhaus aan de overkant van de rivier, waar de familie in later jaren woonde, wordt helemaal opgeknapt. In 1944 werd het woonhuis gebombardeerd. Slechts enkele kamers overleefden de slag. Na de oorlog werden in eerste instantie afzichtelijke kantoorpanden op die plaats gebouwd. Maar de Mozart Stichting heeft nu vijf miljoen gulden bijeengeschraapt om het hele blok te kopen en te slopen. De komende jaren zal het in oude luister worden hersteld, mede dankzij een gift van een Japanse verzekeringsmaatschappij.

Dat kan ook dankzij de 'grondigheid' van de nazi's die in de oorlog iedere steen van dit Mozart-complex in kaart hebben gebracht. In 1996 moet het nieuwe 'monument', met onder meer een audio-visueel museum, klaar zijn. Zo hoopt Salzburg ook na dit jaar de aandacht gevangen te houden van het nu zo stormachtig toenemende aantal Mozart-bedeevaartgangers. Mozart mag de laatste twee eeuwen zeker niet altijd 's werelds populairste componist zijn geweest, maar alles wat hij ooit heeft aangeraakt is thans wel veranderd in goud, of tenminste in een bonbon of een cd.

Record

Want op dat punt kan het ook niet op. Wie het geld niet heeft om de eigenhandig geschreven werken te kopen – een origineel pianoboek bracht vorige zomer bij Sotheby's in Londen drie miljoen gulden op en al eerder gingen negen symphonieën onder de hamer voor het record van acht miljoen – kan bijvoorbeeld de door Philips uitgebrachte complete werken van Mozart kopen: 180 overigens schitterende cd's die samen 4.000 gulden kosten.

Of anders kan men op twintig cd's van Decca de Mozart Almanac beluisteren, of honderd zoetgevooisde Mozart-melodieën via Sony en niet te vergeten de Mozart-editie van Capriccio (inclusief een paar vioolconcerten die hij niet heeft geschreven).

Wat dat betreft is het Mozart-jaar niet louter het domein voor snelle goudzoekers. Zo werd bijvoorbeeld een imponerende tentoonstelling 'Mozart-beelden en klanken' ingericht in het slot Klessheim in Salzburg, de voormalige residentie van Adolf Hitler in deze stad. De expositie, die tot november zal duren, laat op ingetogen wijze het leven van de componist zien.

Het blijft alleen de vraag of Mozart dat zelf op prijs zou hebben gesteld. Op 7 augustus 1778 schreef hij bijvoorbeeld in een brief uit Parijs aan Abbe Bullinger: "... intussen moet u er genoeg mee nemen, dat Salzburg geen plaats voor mijn talent is ..."

Rien Robijns

Alo-konferenties: wat zijn dat?

Het begon allemaal in het bedrijfsleven. In de loop van de zestiger jaren begon men na te denken over de wenselijkheid van voorbereiding op de pensionering en in 1967 begon de eerste zogenaamde 'Pensioen-in-zicht'-kursus. Omdat de deelnemers hieraan (a.s. gepensioneerden met hun partner) het als zeer zinvol hadden ervaren, volgden er al spoedig steeds meer van dit soort kursussen. En in de loop van de tijd heeft dit werk zich sterk uitgebreid!

In navolging hiervan werd ook binnen de Koninklijke Luchtmacht gekeken naar de wenselijkheid van 'bewuste' voorbereiding op de dienstverlating. Humanistisch raadvrouw Ellen Bremer (zelf medebegeleidster van Alo-konferenties) vertelt in dit artikel iets meer over ontstaan, deelname, bedoeling en programma van deze konferenties. In een volgend artikel zal zij deelnemers aan het woord laten over hoe zij deze dagen in de praktijk hebben beleefd.

Eerst verscheen er een rapport met aanbevelingen voor het organiseren van die voorbereiding op de Alo-tijd. Daarop volgde een conferentie voor een aantal militairen die al met Alo waren (en hun partners), om hun ervaringen te kunnen toetsen aan de algemene problematiek rondom pensionering. Het resultaat daarvan was, dat er in de loop van 1975 besprekingen plaatsvonden met leden van SCC's (Sociale Coördinatie Commissies) en personeelsfunctionarissen. Daarin werd gesproken over de vraag waar oplossingen gevonden

konden worden met betrekking tot pensioneringsproblematiek.

Naast een aangepast personeelsbeleid ten aanzien van militairen boven de 50 jaar, werden de eerste Alo-konferenties opgezet in de tweede helft van 1975.

De behoefte aan ook deze vorm van voorbereiding op de Alo-tijd bleek al spoedig dermate groot, dat het aantal gehouden konferenties steeg van 4 in 1975 tot 17 in 1980 (aantal deelnemers resp. 59 en 285). En nu, zo'n tien jaar later zijn er jaarlijks 18 konferenties met ongeveer 360 deelnemers.

Aandacht

Vanuit medische, psychologische en sociologische optiek is de laatste jaren in toenemende mate aandacht voor de plaats van ouderen in onze samenleving en is er ook veel gepubliceerd over beleving en situatie van de ouder-wordende mens. Er bestaat een ingrijpend verschil tussen de 65-jarige en de 55-jarige: zij bevinden zich in heel verschillende stadia van de ontwikkeling van de mens. Dus ook de voorbereiding op pensionering kent die verschillen. De Klu heeft dat ondertekend en besteedt er de nodige aandacht aan. Behalve de materiële voorlichting (samen met de partner een hele dag op een van de onderdelen), ontvangt de militair een informatiebrochure 'voorbereiding op de dienstverlating' en kan hij/zij deelnemen aan zo'n 3-daagse conferentie over de niet-materiële aspecten.

Verkenning

Doelstelling van deze 3-daagse is om de aanstaande ingrijpende veranderingen die optreden in het leven van de Alo-er en zijn/haar partner, te verkennen en met elkaar te bespreken. Het gaat om een uitwisseling van gedachten en er-

varingen. Overigens zijn ook alleenstaanden welkom!

De deelnemende militairen zijn werkzaam op verschillende onderdelen (waaronder ook Duitsland en België) en zijn van alle rangen en standen.

De konferenties worden begeleid door twee gespreksleiders – geestelijk verzorgers van verschillende diensten.

Waarom nu zo'n 3-daagse waarbij men gedurende een aaneengesloten periode bijeen is? Waarom b.v. geen dagkonferenties? Er zijn een paar voordelen te noemen:

- er is even echt afstand van het werk en de leefsituatie;
- daardoor de grotere intensiteit van de dagen;
- de mogelijkheid om continu en storingsvrij bezig te zijn, waarbij overigens het informele gedeelte ook een heel belangrijke rol speelt;
- op deze wijze is de ontmoeting en de onderlinge communicatie veel intensiever.

De gespreksleiders zijn vooral **sturend** bezig. De deelnemers **zelf** zijn 'de deskundigen'; het gaat immers om de beleving van hun situatie.

Klu en GV

De gehele voorbereiding op de Alo geschiedt onder verantwoordelijkheid van de Direktie Personeel van de Klu. Deze draagt de uitvoering, voorzover het activiteiten binnen de onderdelen betreft, op aan de daar werkzame personeelsdiensten.

Voor wat betreft de konferenties heeft de DPKLu de medewerking dus gekregen van een aantal daartoe gekwalificeerde geestelijk verzorgers – van zowel protestantse r.k.- als humanistische zijde. Zij treden op als begeleiders. Bij de inschakeling van de diensten Geestelijke Verzorging is de uitdrukkelijke afspraak gemaakt dat de GV'ers niet **als zodanig** optreden, maar **uitsluitend als gespreksleiders!**

Programma

Hoe ziet het programma van zo'n Alo-konferentie er nu konkreet uit?

Maandag: aankomst en ontvangst op koffietijd en een eerste globale (of soms hernieuwde) kennismaking. Daarna volgt een uitleg over het huishoudelijk reilen en zeilen en vindt de kamerindeling plaats.

's Middags volgt dan een uitgebreider kennismaking, waarin ook de verwach-

foto's: r. rijkman - spoorloos

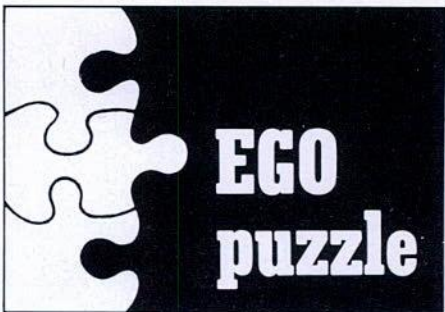
tingen van deze dagen ter sprake komen.
's Avonds volgt een gesprek over de betekenis van arbeid en de gevolgen van het wegvallen daarvan. Meestal wordt het officiële avondprogramma rond 21.00 uur afgesloten. Dankzij de nadere kennismaking van die middag en het gesprek van de avond wordt er informeel nog langdurig en geanimeerd nagelpraat (al dan niet met een glaasje erbij).
Dinsdag: de ochtend is een vast onderdeel met een gepensioneerde arts, die een inleiding houdt over de sociaal-medisch-maatschappelijke kanten van het ouder worden. Er is altijd ruimschoots

gelegenheid hierbij vragen te stellen.
's Middags is er een excursie. Even eruit en bovendien een voorproefje van wat mogelijkheden zijn voor vrijetijdsbesteding in de Alo-tijd.
's Avonds wordt in aparte groepjes mannen en vrouwen gepraat over de te verwachten veranderingen, met name ook in de gezinssituatie.
Woensdag: er wordt begonnen met een uitwisseling van de gesprekken van de vorige avond en daarna volgt een gezamenlijk gesprek daarover.
De tweede helft van de ochtend wordt teruggekeken op de afgelopen dagen en na de lunch is het afscheid.

'De dagen vliegen om' wordt meestal gezegd!
Een door de KLu georganiseerde 'follow-up' is er niet, maar steeds vaker wordt een vervolgspraak gemaakt door de groep voor over een jaar. Dan komt men weer een etmaal bij elkaar om de ervaringen uit te wisselen van dat afgelopen jaar. En niet zelden worden na deze bijeenkomsten opnieuw afspraken gemaakt.

Kosten en aanmelding

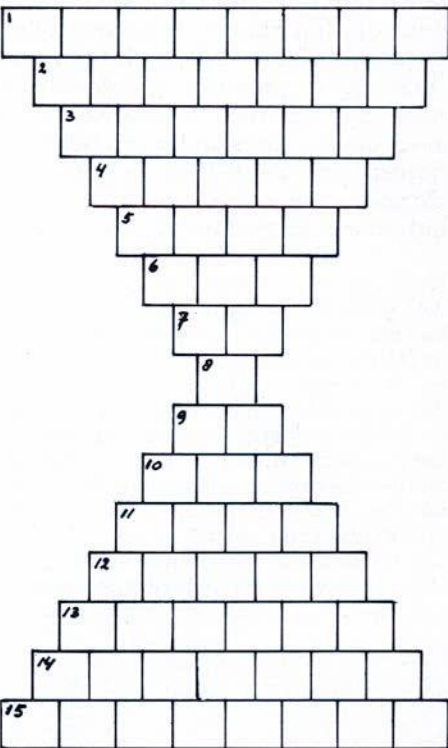
De kosten van een Alo-konferentie zijn voor rekening van de KLu. Er wordt alleen een eigen (vrijwillige) bijdrage gevraagd van f 10,- per persoon om de extra's en de uitstekende verzorging wat beter te kunnen financieren.
De kosten van een vervolgbijsamenkomst zijn voor eigen rekening. Als daarbij gebruik wordt gemaakt van een van de vormingscentra (de konferenties worden gehouden in het 'Coornherthuis' en 'Beukbergen', in respectievelijk Zeist en Huis ter Heide), komt dat neer op ongeveer f 35,- p.p. (incl. eten, koffie/thee en overnachting).
Militairen, die deel willen nemen aan zo'n 3-daagse konferentie, kunnen zich aanmelden bij bureau personeel op hun onderdeel. De data waarop de konferenties plaatsvinden zijn ruim van tevo-

Zandloper

De oplossing van de vier beroepen op de visitekaartjes in het vorige nummer luidt als volgt: dierenarts, houtvester, banketbakker en houthandelaar.

Deze keer een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst min één en later plus één letter. De omschrijvingen luiden: 1. kamerjuffer (8 letters); 2. inlegger (7); 3. stallen (6); 4. schatten (5); 5. slotwoord (4); 6. onbepaald voornaamwoord (3); 7. persoonlijk voornaamwoord (2); 8. klinker (1); 9. boom (2); 10. onderricht (3); 11. vervoermiddel (4); 12. stoet (5); 13. trekken (6); 14. letter voor letter (7); 15. binnensmonds praten (8).

ren vastgesteld en dus bekend bij personeelszaken.

Helaas is het vooralsnog zo dat alleen de KLu haar militairen in de gelegenheid stelt om deel te nemen aan dit soort konferenties. Wellicht verandert dat nog eens in de toekomst en gaan ook de KL en de KM haar mensen deze kans bieden.

Ellen Bremer

Berend, de Golf en Goose Bay

'Aan het terugdringen van de overlast die gepaard gaat met laagvliegen wordt voortdurend aandacht besteed . . .' Defensienota pag. 272

De Defensiekrant maakte er als werkgeverskrant al melding van, dagbladen volgden trouw: 'De Koninklijke Luchtmacht overweegt de laagvliegactiviteiten in Goose Bay uit te breiden.'

De staatssecretaris van Defensie, Berend-Jan baron van Voorst tot Voorst, heeft dat tijdens zijn bezoek aan de burgemeester van Happy Valley zo even tussen neus en lippen bekend gemaakt. In ieder geval zal in 1993 het aantal van 24 F-16's, genoemd in het contract tussen Nederland en Canada, ook worden geplaatst gedurende het laagvliegseizoen. Dit jaar is het aantal al verhoogd van 12 tot 16 vliegtuigen.

Maar de staatssecretaris gaat daarbij wel geheel voorbij aan het feit dat er nog steeds geen Milieu Effect Rapportage (MER) omtrent de laagvliegactiviteiten is uitgebracht. En dat terwijl uit eerder door defensiewoordvoerders gedane uitspraken kan worden opgemaakt, dat pas na het uitkomen van de MER zou worden beslist omtrent uitbreiding? Bovendien wacht de staatssecretaris niet op de uitspraak van de rechter, die ook nog op zich laat wachten. Nee, daarentegen is er wel – op Nederlands voorstel – in NAVO-verband een commissie in-

gesteld, die de gevolgen gaat onderzoeken van het Duitse en Belgische besluit om geen laagvlieg oefeningen meer te houden boven eigen grondgebied.

Protestbrieven

De door de buurlanden genomen besluiten hebben ook in onze vijf noordelijke provincies, waarover de twee nationale laagvlieg routes lopen, geleid tot het schrijven van scherpe brieven aan de heren Lubbers en Ter Beek. Dit naar aanleiding van het rapport 'Moge-

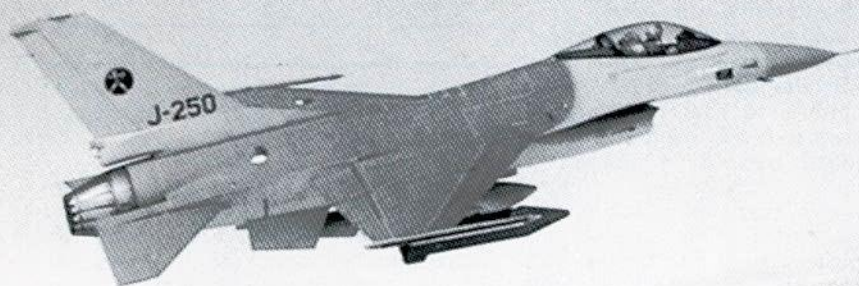
lijkheden ter beperking van geluidshinder militaire laagvlieg routes'. In deze brieven is tevens geprotesteerd tegen de export van vliegtuiglawaai naar andere landen.

Maar Defensie claimt zelfs verdubbeling van het aantal vliegtuigen in 1993. Omdat dat contractueel is vastgelegd wil zij er, koste wat het kost, ook gebruik van maken. Erger nog, na het aflopen van het contract in 1996 wil Defensie, volgens een van haar woordvoerders, het aantal opvoeren tot **meer dan 24 vliegtuigen**.

Nu zullen dit misschien wel weer van die proefballonnetjes zijn waar de Nederlandse politici zo goed in zijn. De ene woordvoerder van Defensie wil (moet!) bezuinigen, de andere woordvoerder moet (wil!) meer uitgeven. Voor het vliegseizoen 1991 betaalde Nederland al f 26 miljoen aan de Canadese regering om daar te mogen oefenen. Maar met het toenemen van het aantal vliegtuigen is het voor de komende jaren al opgelopen tot f 45 miljoen. Dit vliegseizoen alleen al moet er een nieuw gebouw komen van f 3,5 miljoen!

Goose Bay

De Nederlandse commandant van Goose Bay, lt.n.kol. Krauss, zei dat **ondanks de enorm gestegen kosten**, dit jaar met 16 vliegtuigen zal worden gevlogen, omdat er meer geoefend moet worden. f 26 miljoen voor dit jaar. Wat zou er allemaal niet gedaan kunnen worden met dit bedrag? Denk eens aan de komende reducties en de (waarschijnlijk) daaraan gekoppelde ontslagen. Denk eens aan de lege pot BV-LOM voor de vrijwillige afvloeiing?

Dat er meer geoefend moet worden is nu juist het vreemde in deze hele zaak. De 'voormalige' vijand is niet meer. Daarvoor moest de KLu naar Goose Bay. Omdat het terrein, het landschap veel overeenkomsten had met het toekomstige 'theater of war' Polen, Oost-Duitsland, Tsjechoslowakije en Rusland? Daar moesten de vliegers in oorlogstijd toch boven opereren, dus moesten zij oefenen in een omgeving die daar op zijn minst op lijkt. Een goed vlieger is een goed getrainde vlieger. En die heeft dus wel wat meer nodig dan de Vliehors. Dat was in begin van de jaren tachtig het uitgangspunt om Goose Bay te betrekken in het oefenprogramma.

Golfoorlog

Maar nu wordt de Golfoorlog er bij gehaald. Deze zou hebben aangetoond dat laagvliegen in Goose Bay zo belangrijk zou zijn. Ja begrijpelijk, de voormalige Canadese Luchtmachtcommandant van Goose Bay was tij-

haald te worden (F. Uilhoorn, NLR, 31-5-1991).

Dus om nu de Golfoorlog aan te halen als bevestiging voor het laagvliegen in Goose Bay lijkt mij twijfelachtig.

MTC in Canada

Ik denk dat het juist zou zijn om aan te geven dat het eigenlijk Nederlands wens is om in Canada een Mini Trainings Centrum (MTC) te bouwen. (Jane's Defence Weekly, 8-12-1990) Nederland zit vol met ideeën.

Zoals het idee om de zogenaamde 'TACPOL'-oefeningen, een geïntegreerde gevechtstraining, te willen verplaatsen naar Nitassinan. (JDW, 8-12-1990) Daarover is ook gesproken tijdens de FWIT90 in Gilze Rijen in december 1990, waar een aantal trainingsalternatieven ter sprake zijn gekomen.

En dat terwijl de NAVO al sinds mei '90 haar plannen voor een NAVO Tactical Fighter and Weapons Trainings Center heeft losgelaten!

dens de Golfoorlog commandant van het Canadese F-18 squadron. Dan beweert je niet dat het laagvliegen in Goose Bay weinig heeft bijgedragen aan het behaalde succes. Nee, de Golfoorlog zou juist hebben aangetoond hoe noodzakelijk het laagvliegen in Goose Bay eigenlijk is.

Of dat waar is valt aan te twijfelen op grond van de volgende feiten. Alleen al dat de gevangen genomen Engelse RAF-vliegers juist vliegers zijn die in Goose Bay, boven Nitassinan, hebben geoefend in het laagvliegen. Waarom zijn ze dan neergehaald? Het laagvliegen had toch de bedoeling de vijandelijke radar te ontwijken? En als die radar er niet meer is, waarom zou er dan nog worden laaggevlogen?

Analyses van de videobanden met de vluchtgegevens, die door de vliegers zijn gemaakt, laten zien dat tijdens de Golfoorlog, waarbij de meeste missies zijn gemaakt door de Amerikaanse vliegers, deze werden gevlogen op gemiddelde hoogte. Dat bleek, door het nog bestaande luchtafweergeschut, veiliger dan vlak boven de grond. Als je zo laag vliegt loop je namelijk het risico om door mitrailleurvuur uit de lucht ge-

Defensienota

Deze wensen, uitbreiding van het laagvliegen, zijn in overeenstemming met de defensienota. Niet dat ze erin genoemd worden, maar in klare taal wordt hier gesteld dat een goede luchtverdediging in West-Europa van groot belang is voor de stabiliteit. Daarom dienen de vliegers nog steeds te oefenen in een met het 'theater of war' overeenkomend aardoppervlak. Want '... luchtstrijdkrachten zijn snel inzetbaar in vrijwel elk operatiegebied...' maar '... ingeval van een crisis zijn de tijd, de plaats en de tegenstander niet op voorhand bekend...' Dus blijven laagvliegen in Nitassinan.

Uitbreiding van laagvlieg oefeningen. Dat staat niet met zoveel woorden in Hoofdstuk 10, Ruimtelijke Ordening en Milieu, van de Defensienota. De laatste twee alinea's zijn geheel gewijd aan het laagvliegen, maar de naam Goose Bay wordt niet genoemd. Enigszins hypocriet wordt hierin echter wel gesteld, dat men bezig is met een inventariserend onderzoek naar de overlast van het laagvliegen in Nederland en hoe die kan worden teruggedrongen. Daar-

?

vragen
staat
vrij

*Boeiend, soms vertederend,
hoe jonge mensen vertellen
over hun vriendin of vriend:
het gaat zo goed tussen hen,
ze houden intens van elkaar,
alles kunnen ze bij elkaar kwijt,
ze hebben veel steun aan elkaar,
zonder dat, is het leven zinloos.
Met elkaar ligt een droom van een
leven vóór hen.*

*Tegelijk: de gedwongen diensttijd,
angst voor verlies,
bang dat het uitgaat,
vrees om verlaten te worden, voor
eenzaamheid.*

*Soms voel je: ze verwachten
dat zij in hun relatie zullen vinden,
wat ze tijdens hun leven tot nu toe
tekort kwamen, gouden bergen.
't Is moeilijk daar iets over te zeggen:
hun geloof in die relatie, het geeft
zo'n houvast,
hoop op een betere toekomst.
Het is zo geladen met kostbare wen-
sen en verlangens, hun meest drin-
gende behoeften,
of het gevoel als persoon toch de
moeite waard te zijn.*

*De vraag dringt zich wel eens op:
is de ander zó noodzakelijk?
Zou iemand alleen niet overeind
kunnen blijven?
Hoe is het gesteld met jouw ver-
trouwen,
het leven op eigen kracht aan te
kunnen?*

Steven

naast zal er worden nagegaan of de KLu de mogelijkheden voor laagvliegen buiten Nederland kan uitbreiden. Onderzocht moet eerst nog worden, op advies van Nederland, wat de minimale behoefte op het gebied van laagvliegen is en hoe de overlast kan worden beperkt.

Waar overlast beperken? Het antwoord hierop staat niet in de luxe, op glanspapier gedrukte, met kleurenfoto's verrijkte, f 70,— kostende Defensienota, maar is blijkbaar toch wel bekend. **Er wordt uitgebreid en er wordt geëxporteerd!**

Dan denk ik 'Berend Botje zou uit varen... en nooit kwam Berend Botje terecht.'

Pieter F. W. de Jager

Politici en werklozen

Borrelpraat aan de regeringstafel

Een paar jaar geleden zorgde de toenmalige minister van Financiën Ruding voor enige opwindning door werklozen Jantje van Leidens te noemen, die liever bij Tante Truus op schoot zouden zitten dan op zoek te gaan naar werk. Vooral PvdA-politici beschuldigden Ruding ervan een hetze tegen werklozen te voeren en ook Rudings eigen partij, het CDA, distantiëerde zich van deze ongenueanceerde uitspraken: het probleem van de werkloosheid, was de algemene teneur, was niet alleen toe te schrijven aan het zoekgedrag van werklozen. Het was voornamelijk het tekort aan banen dat de uiteindelijke oorzaak van de massale werkloosheid was en je kon de werklozen hier toch moeilijk de schuld van geven.

De laatste tijd vindt er, zo lijkt het, enig eerherstel plaats voor Ruding, momenteel voorzitter van de christelijke werkgevers. Minister-president Lubbers (CDA) praat over allochtonen die zich een cultuur van nietsdoen hebben aangemeten in onze genereuze verzorgingsstaat. Minister van Financiën Kok (PvdA) en PvdA-fractieleider Wöltgens roepen om het hardst, dat ze geen greintje tolerantie meer kunnen opbrengen

voor onwerkwillige werklozen en dat strafkortingen sneller zouden moeten worden toegepast. CDA-fractieleider Brinkman suggereerde dat veel mensen die een beroep doen op de ziektewet of de WAO zich aanstellen. De algemene teneur is dat Nederlandse sociale zekerheidsuitkeringen zo riant zijn, dat mensen erg gemakkelijk besluiten het bijltje erbij neer te gooien en gaan leven van een uitkering in plaats van te wer-

ken voor een inkomen. Het verlagen van uitkeringen of het bemoeilijken van het krijgen van een uitkering zou daarom een paardemiddel zijn om meer mensen aan het werk te krijgen. Is dit zo? Functioneert de arbeidsmarkt inderdaad zo?

Gezond en toch ziek

Soms lijkt het er inderdaad op. Het beroep op de WAO is hoog, terwijl de Nederlandse bevolking een van de gezondste ter wereld is. Echter, wanneer je weet dat de factor gezondheid kennelijk niets of niet veel zegt over het beroep op de arbeidsongeschiktheid, dan wil dat nog niet zeggen dat betrokkenen liever een riante uitkering genieten dan te werken. Evenmin dat het verlagen van de uitkering of het aanpassen van het begrip passende arbeid veel zal helpen.

Natuurlijk, het is bekend dat er in Duitsland en België minder arbeidsongeschikten zijn, maar het is ook bekend dat er in die landen niet veel meer mensen werken dan hier. Daar zitten veel mensen, die hier arbeidsongeschikt zouden zijn, in de vut of in een ander type werkloosheidsuitkering. Dus het gevaar bestaat dat wanneer je in Nederland de WAO onaantrekkelijk maakt, andere typen uitkeringen (WW, RWW, ABW, vut) 'vollopen'.

Bovendien, hoe aantrekkelijk zijn onze uitkeringen eigenlijk? Het gros van de werklozen zit in de bijstand (RWW). En ongeveer 70% van de arbeidsongeschikten zit ook op bijstandsniveau. Sinds wanneer is de bijstand een vetpot? De hoogte van de Nederlandse uitkeringen is dus niet zodanig, dat wij daar als vliegen op de stroop op af stormen. En stel dat mensen wel op die 'riante' uitkeringen afkomen, waarom is de arbeidsongeschiktheid in Zweden, waar de uitkeringen ongeveer even hoog zijn als hier, dan zo ontzettend veel lager dan hier?

Kortom, de uitkeringshoogte kan haast geen verklaring zijn voor de hoge werkloosheid en arbeidsongeschiktheid, net zo min als we de remedie daar moeten zoeken.

Een fuik, maar welke?

Op de arbeidsmarkt vinden jaarlijks talloze wisselingen plaats. Werkenden solliciteren naar andere banen, arbeidsplaatsen vervallen en mensen moeten op zoek naar ander werk. Je verliest je werk omdat je in dienst moet, wanneer je afzwaait moet je op zoek naar werk enz. Het doel van de meeste wisselingen is een (andere) baan, tenzij

je met pensioen gaat, ernstig ziek wordt of overlijdt.

Voor zover bekend is het totaal aantal wisselingen per jaar in Nederland niet groter, eerder kleiner dan in andere landen. De kans dat je bij een wisseling een baan vindt is in Nederland echter veel kleiner dan in andere landen. Niet omdat je uitkeringssituatie zo prettig is, maar omdat we in Nederland niet in staat zijn mensen die geen baan hebben te bemiddelen naar een andere baan. Enerzijds omdat er een groot tekort aan banen is, anderzijds omdat we niet in staat zijn werkzoekende werklozen of (ten dele) arbeidsongeschikten te koppelen aan openstaande vacatures. Men registreert de werklozen en arbeidsongeschikten (bij bedrijfsverenigingen, Gemeenschappelijke Medische Diensten, Gemeentelijke Sociale Diensten, arbeidsbureaus), men geeft hen een uitkering en wat doet men verder? Vrijwel niets! Betrokkenen zijn als het ware in een fuik terecht gekomen. Men kan in feite ook niet veel doen, omdat men bitter weinig inzicht heeft in de arbeidsplaatsenontwikkeling, noch qua hoeveelheid vacatures, noch qua inhoud van de vacante functies.

Het is erg modieus aan de regeringstafel om te spreken van de fuik van de sociale zekerheid. Mensen zouden massaal naar die fuik zijn gezwommen en daarom moeten we maar forse gaten laten vallen in die fuik. Deze redenering, hoe hip of 'nieuw flinks' ook klopt niet. Inderdaad, we hebben een fuik, maar dat is de fuik van het incompetente arbeidsmarktbeleid, dat niet in staat is vacatures en mensen die een baan zoeken aan elkaar te koppelen. Het is borrelpraat om te stellen dat de massale werkloosheid en arbeidongeschiktheid veroorzaakt zijn door de slacht-

Lekker vrij

Sinds een half jaar bleef hij regelmatig weg van dienst. Hij wilde vrij zijn.

Eerst wilde hij weg van huis, waar alles om z'n broer draaide. Twee jaar ouder dan hij en maatschappelijk al geslaagd. Doodziek werd hij van ouders, familie en leraren die verwezen naar zijn geweldige broer.

In alles was die beter. In studeren, in sporten, in sociaal zijn, in . . . noem maar op.

Geen onaardige vent die broer, maar hij zat er maar mee.

Zelf bleef hij zitten op het VWO, belandde uiteindelijk op de MAVO. Lekker veel vrij, pikte af en toe een fiets of een autoradio, en rookte met vrienden stiekies.

Lekker vrij.

Toen hij op moest voor z'n nummer had hij net z'n MAVO gehaald, trof een toffe luitenant, en rookte in het weekend af en toe een joint en voelde zich lekker vrij.

Had een te gekke diensttijd.

Daarom besloot hij beroeps te worden. Los van thuis, los van 'het' milieu en bovenal: lekker vrij.

Driekwart jaar was hij nu OV-er bij de mariniers.

Alles, maar dan ook alles, liep sindsdien mis.

Kreeg scheenbeenvliesontsteking, zakte voor de eindoefening, brak op de sportschool z'n middenhandsbeentje en tot overmaat van ramp had de korporaal een hekel aan hem.

Dus blijft hij regelmatig weg van de kazerne, wil vrij zijn. Rookt af en toe een joint en snuift zo nu en dan, als de vriendin waarbij hij is ondergedoken geld heeft.

Lekker vrij.

WIKLA

offers zelf of door de hoogte van hun sociale minima. Het zou van meer flink(s)heid getuigen wanneer het politieke debat ging over het aperte falen van het Nederlandse sociaal-economische beleid in de afgelopen jaren.

Wessel Visser

'King Ralph'

John Goodman schittert in eerste hoofdrol

Waarom zouden wij het vakantieseizoen niet inluiden met een vrolijke film, waarin de Britse aristocratie en de Amerikaanse hamburgercultuur op een speelse manier tegen elkaar worden afgezet? Een zomer kent tenslotte vaak vele regenachtige dagen en een middagje vertier in de bioscoop is dan vaak een uitkomst. In 'King Ralph', waarvoor regisseur David S. Ward ook het script schreef naar een roman van Emlyn Williams, krijgt de dikke, vrolijke John Goodman voor het eerst de kans om te laten zien of hij een hoofdrol aan kan. Wat mij betreft slaagt hij met vlag en wimpel voor die test.

De film begint al meteen zeer grotesk: de hofphotograaf treft voorbereidingen om de voltallige Britse koninklijke familie te vereeuwigen. Maar hoe gaat dat in een land als Engeland? Het regent er altijd en als iemand dan een beetje slordig is met electriciteitskabels, heb je kortsluiting voor je het weet. Op het moment dat de fotograaf afdrukt, wordt het hele gekroonde gezelschap dan ook geëlectrocuteerd...

Na de tientallen staatsbegrafenissen wacht Willingham, de secretaris van de verscheiden regerende vorst (schitterend gespeeld door Peter O'Toole), een zware taak. Hij moet zo snel mogelijk uitzoeken of er nog ergens iemand met Brits koninklijk bloed rondloopt, die de troon kan bestijgen. Na veel gezoek in dikke boeken blijkt dat een van de Britse voorvaders tijdens een staatsbezoek aan Amerika iets moois heeft gehad met een chorusgirl. Een nazaat uit die dartele verbintenis woont in Las Vegas en komt dus in principe in aanmer-

king om als troonopvolger te fungeren. Twee hofdignitarissen reizen naar de gokstad, waar barpianist Ralph Jones zojuist zijn congé heeft gekregen. Het voorstel dat die twee rare, maar vriendelijke Britten hem komen doen, komt hem dan ook goed uit. Hij krijgt een vaste baan, een dak boven zijn hoofd en geldzorgen behoren ook tot het verleden. Hij wil de grote oversteek best maken. Maar de arme Yank krijgt het moeilijk in het koude Europa. Om te beginnen beantwoordt zijn uiterlijk niet aan de eisen die normaal gesproken aan een regerende Britse vorst kunnen worden gesteld. Zijn lange krullen moeten er af, zijn baseball-jack mag hij nooit meer aan en junkfood met zijn handen eten is er ook niet meer bij. In plaats daarvan moet hij leren hoe je mensen tot ridder slaat, lange speeches uitspreken en andere gekroonde hoofden ontvangen. Ralph doet zijn best, want hij is een goeie jongen die niemand wil teleurstellen. Maar af en toe begint het keurslijf wel erg te knel-

len en dan breekt hij er stiekem tussen uit. Als hij een avondje gaat stappen, ontmoet hij in een nachtclub een blonde danseres. Ze heeft een schattig Cockney-accent, en hij is onmiddellijk tot over zijn oren verliefd.

Eindelijk spreekt hij weer eens even iemand van zijn eigen 'soort'.

Als Willingham van zijn uitstapje hoort, fronst hij zijn gedistingeerde wenkbrauwen. Maar een andere aristocraat, Lord Graves (John Hurt), die zelf graag op de troon zou plaatsnemen, ziet zijn kans schoon en licht de boulevardpers in...

'King Ralph is een komedie, maar we hebben er toch ook iets meer mee willen zeggen,' aldus regisseur Ward. 'Het centrale thema is het feit dat Ralph manmoedig probeert om zich aan te passen in een baan waarvoor hij niet geschikt is, en waarvoor hij ook eigenlijk nooit gevraagd had mogen worden. Aan het slot van de film doet hij afstand van de troon in een speech, waar zijn pure klasse uit spreekt.'

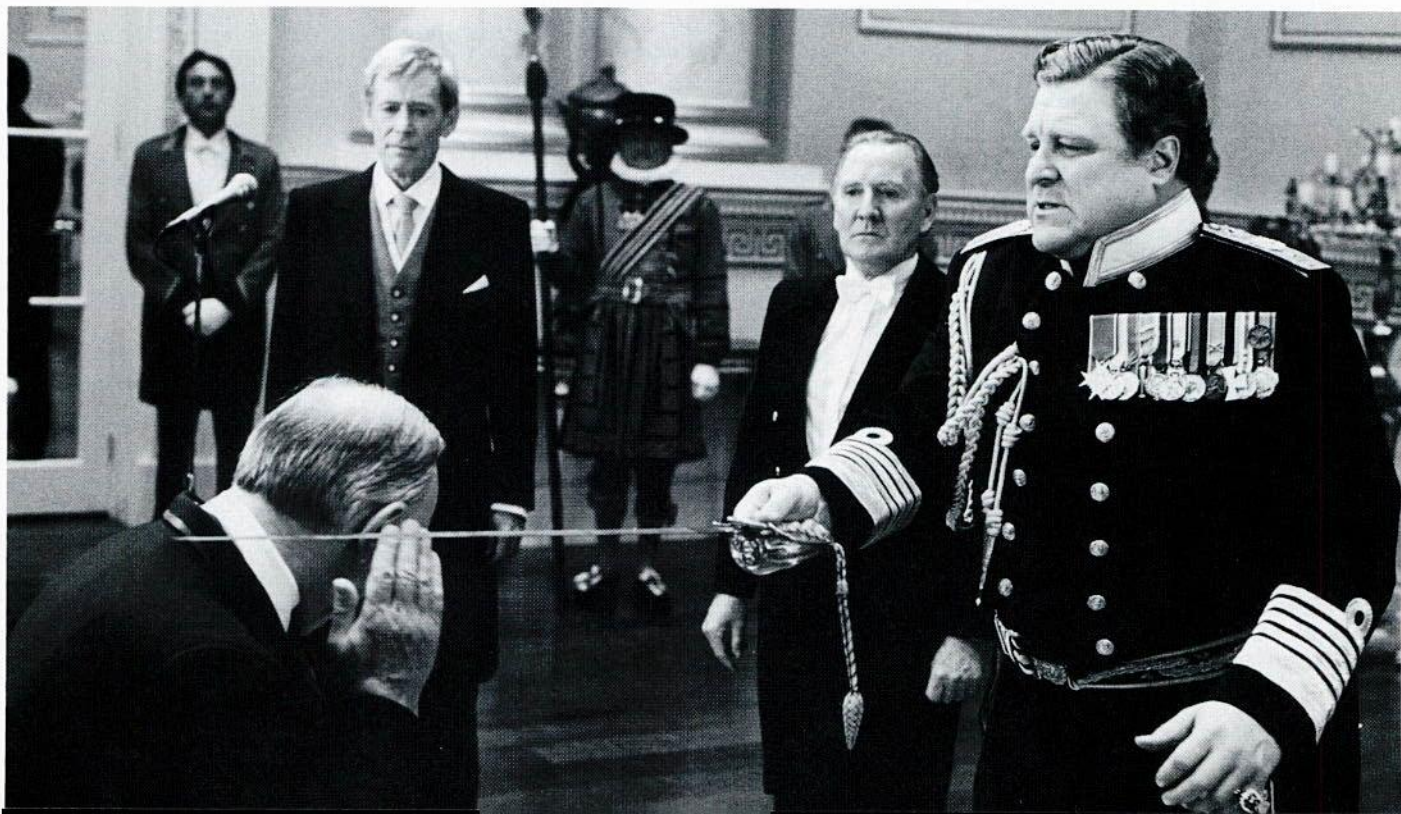
John Goodman, die de film op het lijf geschreven is, veroverd het publiek moeiteloos in de rol van de naïeve Amerikaan, die als een jonge hond de Britse upper class komt binnenstormen.

'Als Ralph hoort dat hij koning wordt, denkt hij dat de poorten van de hemel voor hem opengaan, maar hij belandt regelrecht in de hel,' is zijn commentaar. 'Ik had altijd al bewondering voor vorstelijke personen, maar sinds ik weet wat er allemaal bij komt kijken, is dat veranderd in regelrecht ontzag.'

De perfecte art direction, de luxueuze lokaties (er is veel op bestaande landgoederen en in paleizen gefilmd) en de optimale rolbezetting maken 'King Ralph' tot een lekkere, ouderwets onderhoudende film.

Leo van Opzeeland

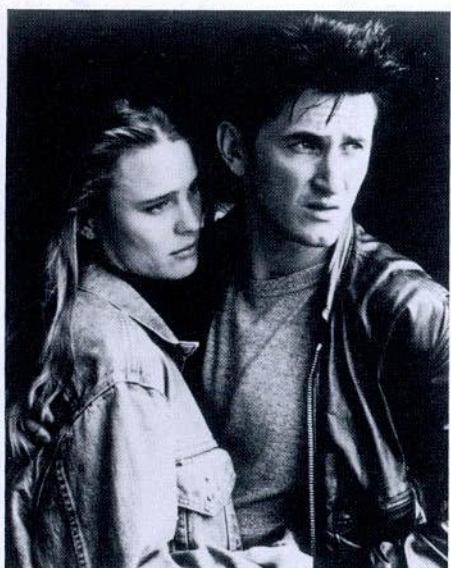
John Goodman als koning van Engeland in 'King Ralph'

film in 't kort

State of Grace

Aan de stroom gangsterfilms van de afgelopen periode lijkt langzamerhand een eind te komen, al blijft het natuurlijk voor cineasten altijd een geliefd thema. 'State of Grace' van regisseur Phil Joanou vertelt het verhaal van twee broers, die in de New Yorkse wijk Hell's

Robin Wright en Sean Penn in 'State of Grace'

Kitchen de leiding hebben over de Ierse onderwereld. Een voormalige vriend van de jongste broer, die inmiddels bij de politie werkt, krijgt de opdracht om onder cover te infiltreren in het milieu. Het weerzien tussen de twee mannen is warm, en dat maakt de taak van de politieman onmiddellijk gecompliceerd. Moeilijker wordt het nog, wanneer blijkt dat de gevoelens die hij vroeger voor de jongere zuster van de beide gangsters koesterde, nog altijd niet zijn bekoeld. Sean Penn als de agent speelt een sombere, maar prachtige rol en Ed Harris en Gary Oldman als de beide broers laten al even goed werk zien. Het slot, waarbij Penn in zijn eentje overleeft, terwijl al zijn tegenstanders het loodje leggen, is een tikje obligaat. Maar het adembenemende camerawerk van vooral die laatste scène maakt weer veel goed.

Nikita

Met de Franse film is het tegenwoordig droevig gesteld. Er schijnt veel geproduceerd te worden, maar er wordt bijna niets aangekocht voor ons land. En als

een idealistische verhuurder er zich toch eens aan waagt, komt er bijna niemand kijken.

'Nikita' is echter een uitzondering. In Frankrijk zelf is de film een enorm succes. Maker is wonderkind Luc Besson, die eerder al hoog scoorde met 'Subway'. In 'Nikita' zien we een jonge verslaafde vrouw die tijdens een overval wordt gearresteerd. Ze wordt door de staat 'her-opgevoed', zodat ze inzetbaar is voor bepaalde politieke terroristische daden. Als haar opleiding voltooid is, mag ze weg. Ze ontmoet een aardige jongen, gaat met hem samenwonen en lijkt haar verleden te vergeten. Tot ze tijdens een vakantie in Venetië plotse-ling via haar opdrachtgevers wordt ge-

Anne Parillard (vrouw van regisseur Besson) en Jean-Hugues Anglade in 'Nikita'

sommeerd om iemand uit de weg te ruimen. Haar minnaar vermoedt iets van haar dubbelleven, maar is zo verstandig niet te veel te vragen. Besson laat, heel romantisch, de liefde uiteindelijk overwinnen. Een verrassend slot voor een al even verrassende, pakkende en originele film.

Edward Scissorhands

Tim Burton heb ik altijd vergeleken met onze eigen Dick Maas. Een bescheiden jongen, niet het type man dat je verwacht bij het woord filmregisseur, maar zeer creatief en succesvol. Hij veraste met films als 'Beetlejuice' en 'Batman'. Zijn nieuwste produkt, 'Edward Scissorhands' is een mengeling van absurde horror en vertederende romantiek. En brouw daar maar eens een acceptabel, overtuigend verhaal uit! Edward Scissorhands is een jongen die door een uitvinder in elkaar is gezet. Maar de man overleed voordat zijn schepping helemaal klaar was, zodat Edward scharen in plaats van handen heeft. Een moederlijke Avon-enquêteur die bij het kasteel aanbelt waar Edward woont, neemt de eenzame jongen onder haar hoede. De mensen uit de keurige voorstad waar ze woont, reageren allemaal op hun eigen manier op de merkwaardige nieuwkomer. Edward van zijn kant probeert zich aan alle kanten nuttig te maken, wat met zijn ingebouwde gereedschap aardig lukt: hij knipt bomen en struiken tot ware kunstwerken, en ook als kapper maakt hij furore. Jammer dat de dochter van de enquêteur aanvankelijk niets van hem wil weten...

Burton heeft in Edward alle tieners ge-

Johnny Depp en Winona Ryder in 'Edward Scissorhands'

stalte gegeven, die zich vaak eenzaam en ongelukkig voelen in hun roerige puberteitsjaren. Want al hebben ze geen scharen in plaats van handen, ze voelen zich vaak net zo onhandig en weinig op hun gemak als de arme Edward. Johnny Depp en Winona Ryder, in het echt ook verloofd, spelen mooie hoofdrollen in dit eigentijdse sprookje.

Once around

Ook zo'n aardige dubbele bodem behelst 'Once Around' van de Zweedse Halstrom, die het na zijn enorme succesvolle film 'My life as a dog' eens met Amerikaanse dollars mocht proberen. Hij vertelt de geschiedenis van Renata, een Amerikaans meisje dat in de tropen de man van haar dromen ontmoet. Zij valt voor zijn overrompelende charme en ze lijkt niet te zien dat Sam een opdringerige, ordinaire parvenu is, die denkt dat hij met zijn vele dollars ieders

Holly Hunter, Danny Aiello en Richard Dreyfuss in 'Once around'

genegenheid kan kopen. De familie van Renata heeft dan ook erg veel moeite met het accepteren van die nieuwe schoonzoon.

Aan emotionele confrontaties geen gebrek in deze hartverwarmende tragi-komedie waarin Holly Hunter en Richard Dreyfuss, na 'Always' van Spielberg opnieuw samen, de show stelen. Let vooral op de prachtige sterfscène van Dreyfuss. Wie daar de ogen bij droog weet te houden, heeft geen hart!

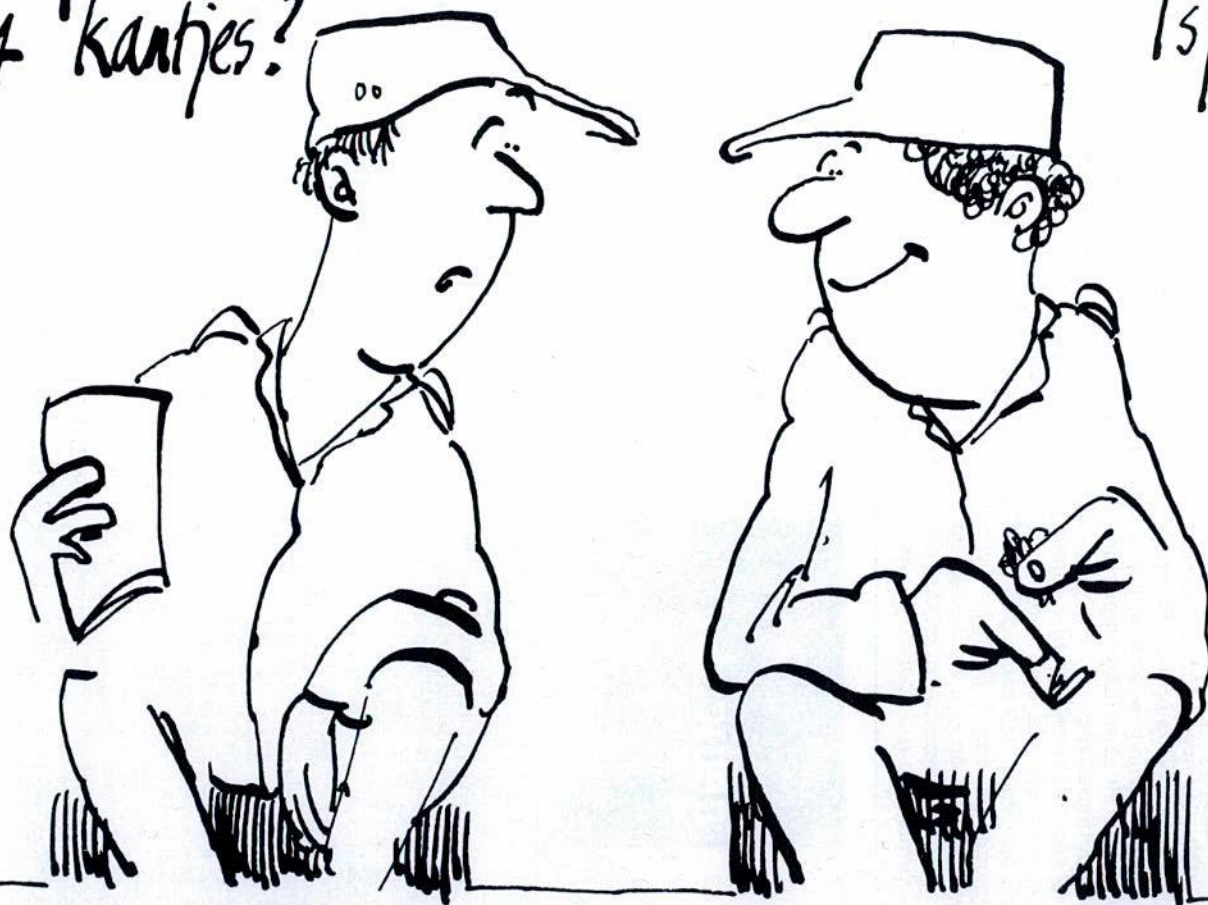
L.v.O

oke.. Ehm..
Doorgaan met
onderhoud!

HÈ? Doorqaan met
onderhoud zegt-ie?!!
Zo'n lijst heb toch
maar 4 kantjes?

Tsjah?

re
nauter

Teleurgesteld zijn in het leven is niet slechts voor de enkeling, een ander, weggelegd. Van tijd tot tijd hebben we er allemaal last van. We kunnen met ons eigen leven niet uit de voeten en zijn door van alles en nog wat diep teleurgesteld. En we hebben geleerd daar maar niet over te praten. Want als je praat over de pijn van je teleurstellingen ben je een zwak en labiel mens: doe niet zo emotioneel zeg!

Toch is een teleurstelling niet alleen maar een emotionele beleving, maar ook een feit waar betekenis aan moet worden gehecht. Aan de heftigheid van de beleving die op een teleurstelling volgt, wordt de waarde zichtbaar die het teleurgestelde feit voor de persoon

heeft. Daarmee is niet gezegd dat een beleefde teleurstelling altijd een aantasting van belangrijke waarden in het leven betekent.

Mensen kunnen heel verschillend, van persoon tot persoon, op een teleurstelling reageren. Iemand die reikhalzend op een zonsondergang zit te wachten, maar dat verstoord ziet door een plotseling opkomende mist, zal weliswaar teleurgesteld zijn, maar haar of zijn mens- en wereldbeeld verandert er niet door. Met een beetje geluk is die zons- ondergang ook morgen wel te zien.

Maar iemand wiens relatie op de klippen is gelopen kan zo'n teleurstelling misschien amper verwerken: dat wat zoveel waarde had is er niet meer. De wereld ligt aan diggelen en dat wat een deel van de zin van het leven was of waarvan hij of zij dacht dat het de zin van het leven had moeten zijn, bleek een illusie: het meest waardevolle in het leven is weg. Er zal met pijn en moeite moeten worden gebouwd aan een nieuwe kijk op mens en wereld en er zal een nieuwe zin in het leven moeten worden gevonden.

Er zijn zoveel redenen voor mensen om zich machteloos en kapot te voelen, omdat wat waarde had er niet meer is of

een illusie bleek. En wie dan lijdt aan de zinloosheid van het bestaan, zoekt troost, waar die ook maar te halen valt: bij zichzelf, in de eenzaamheid, bij een naaste, bij God of bij wie dan ook. Het gaat er niet om wie of wat er troost geeft, maar dat er getroost kan worden. Want ieder mens wil ervaren dat er een grond is voor haar of zijn bestaan, ook al is of lijkt die op sommige momenten compleet afwezig. Zonder die grond komen we er niet.

Natuurlijk kunnen we dan tegen iemand zeggen dat er morgen weer een dag is en dat ook morgen de zon wel weer zal schijnen. Maar dat is geen troost. Zo is troost geen woord met een bijzondere betekenis, maar gewoon een werkwoord.

Troost is tegemoet komen aan het appél van de ander, dat vraagt om een gebaar en niet alleen om woorden van plichtmatigheid. En dat is nu juist vaak zo moeilijk, iemand troosten. Want ervaren wij niet allemaal een gebrek aan troost? Maar wanneer we ons eigen tekort aan troost kunnen overwinnen en troost kunnen geven aan wie daarom vraagt, zijn we wel levend. Leven zonder troost is geen goed leven.

Freek Pol

gedicht

Peter Abspoel (Haarlem, 1962) beschouwt zichzelf als een 'ernstig' dichter, wat overigens niet wil zeggen dat er geen humor in zijn werk zit. Hij neemt echter geen genoegen met in rake bewoordingen vastgelegde ervaringen, maar wil uitdrukken wat hem innerlijk bezighoudt. En dat heeft vooral te maken met zijn opgroeien in de periode van de Koude Oorlog. Hij is dan ook niet zozeer op zoek naar de zin van het bestaan, als wel naar de oorzaak van de zinloosheid. Daarbij vindt hij houvast in het volgende poëtische credo:

'De sterkste schakels van het verleden smeed ik met die van de toekomst samen tot één iets. En ik zeg niet dat dit mijn leven is maar het is wel mijn enige verhaal.'

De verzamelbundel *'Teruglopend water'*, waarmee Abspoel debuteert, bevat – thans in hun definitieve vorm – gedichten (cycli) die tussen 1982 en 1986 werden geschreven en in bundels bijeengebracht, maar nooit ter publicatie werden aangeboden.

Peter Abspoel studeerde culturele antropologie in Utrecht en deed musicologisch veldwerk in Mali en Kameroen, hetgeen ook zijn poëzie sterk beïnvloedde. Daarnaast was hij actief als toneelcomponist en maakte vertalingen van Afrikaanse literatuur (Chinua Achebe, Chenjerai Hove). Uit *'Teruglopend water'* zijn hier twee gedichten opgenomen. **Peter Abspoel: Teruglopend water.** In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 126 blz. f 34,50. (FS)

Hoe vaak beschreef
de aarde vruchteloos
langs deze rails haar baan –

Vergeef
me de bleekzucht, bloed,
van deze bomen en weiden,

weet dat vandaag
de zon niet voor niets
is opgegaan –

Ik moet
wel aan je gloed
geloven,

want het land sloeg
haar blauwe deuren open
naar een nieuwe eindigheid:

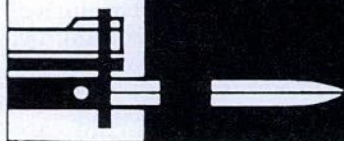
voor nergens is er
geen plaats meer,
voor nooit geen tijd.

Ik kan schrijven
omdat ik alles vergeet.

Maak je geen zorgen
dat ik iets herhalen zou,
laat staan iets nadoen,
ik weet niet meer
wie ik gisteren ben geweest
en morgen weet ik niet meer
waar het heenging.

De lichten van de pont,
het doffe ronken,
de ijselijke erotiek
tussen water en bazalt;
de kribdam waar ik op zit,
de nacht, de winter –

ik moet ze zelf maken
als ik ze wil zien,
ik moet het zelf weten
wat het betekent.

Beweegreden

De discussie over een andere dienstplicht is weer in volle gang. Het leger heeft niet elke jongeling meer nodig. De selectie geschiedt nu al zodanig, dat die wel moet leiden tot willekeur.

Een andere discussie is, dat mogelijk op langere termijn de dienstplicht voor de krijgsmacht tot het verleden gaat behoren.

Tegelijkertijd zit men in onze samenleving te springen om personeel in de verzorgende sector. Er zijn onvoldoende jonge mensen die daar hun beroep in kiezen. Vanzelfsprekend rijst dan de vraag of daarvoor dienstplichtigen kunnen functioneren. Bij een TV-interview onder middelbare scholieren, antwoordde een parmantige jongeman dat hij niet gemotiveerd was om in die sector tewerkgesteld te worden. Een directeur van een inrichting voor geestelijk

gehandicapten stelde in dat programma, dat hij niet zit te wachten op personeel dat bij hem verplicht moet komen werken.

Waar hebben we die geluiden meer gehoord?

Jarenlang hoorden we binnen de krijgsmacht dat soort stellingen. Het niet gemotiveerd zijn, ofwel geen beweegreden hebben, om dat werk te doen. Alsof een ieder in de maatschappij dagelijks fluitend naar haar of zijn werk gaat. De beweegreden van de scholier is dat hij na zijn opleiding werk wil verrichten dat hij leuk vindt. Voor de directeur van de inrichting is de beweegreden dat hij met dienstplichtigen meer problemen verwacht.

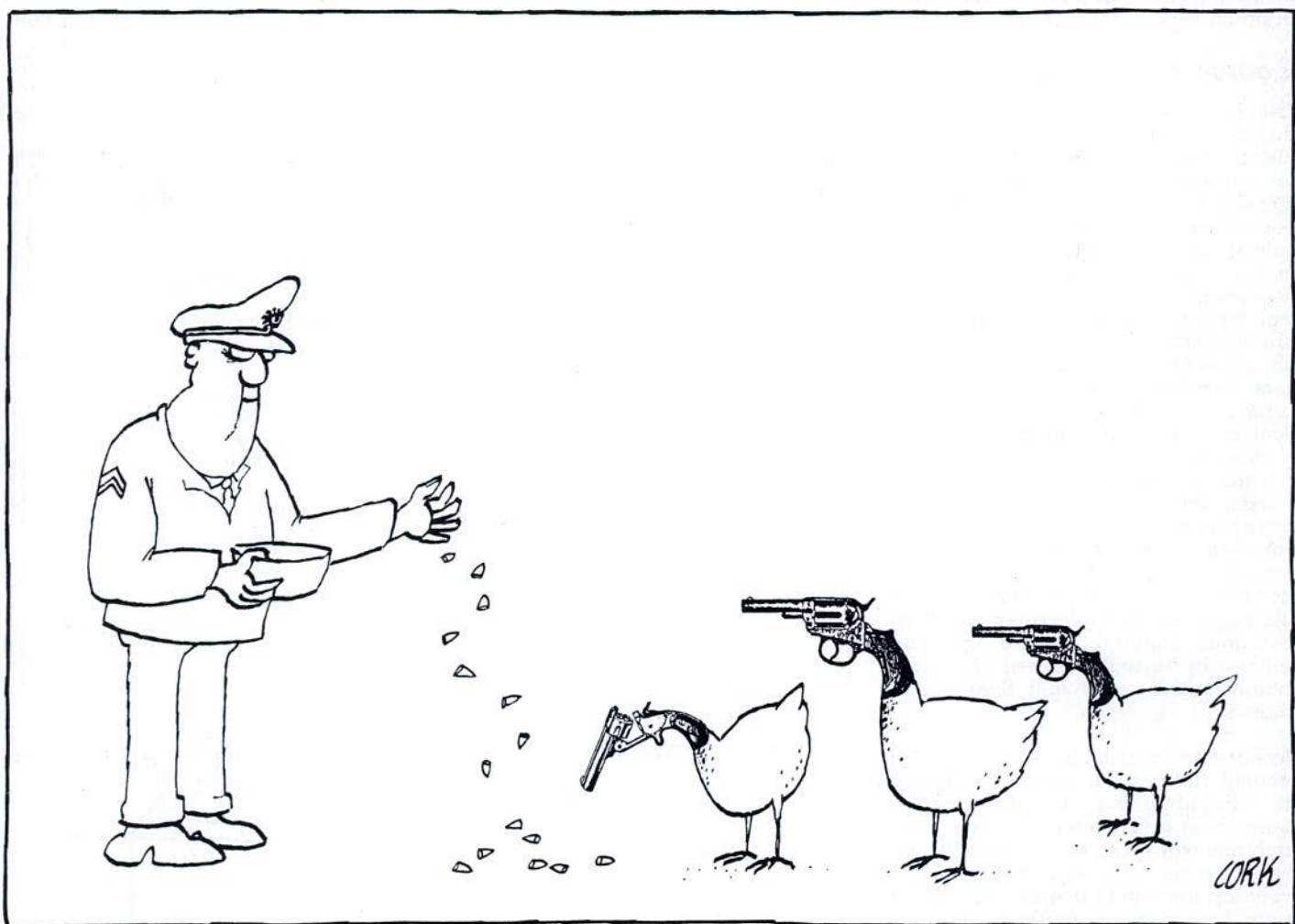
Met de ervaring in de krijgsmacht prik je daar doorheen en pleit alles ervoor

om de sociale dienstplicht zo snel mogelijk in te voeren. Allereerst komen dan alle jongeren in aanmerking, ook de meisjes. Een juiste correctie binnen de emancipatiegedachte. Dat veel jonge mensen de ervaring opdoen binnen de zorgsector zal ook veel vooroordelen uit de weg ruimen. In het bedrijfsleven heeft men het aan de borreltafel over de 'zachte sector' als men over de zorg voor de medemens praat. Dat ieder mens daar vroeg of laat mee te maken krijgt, lijkt ver van hun bed. Het meest bekende argument tegen de sociale dienstplicht is dat men vindt dat dienstplichtigen wel in het leger kunnen functioneren, maar niet met de zorg voor de medemens moeten worden belast.

(Terzijde zij hier opgemerkt, dat het in dit verband aardig is om even stil te staan bij wat onze Nederlandse militairen nog onlangs in Noord-Irak echt aan het doen waren.)

Over dit argument zal juist de militair zich het meest verbazen. Binnen de krijgsmacht wordt vaak gesproken over motivatie. Bij het functioneren als dienstplichtige binnen de zorgsector is duidelijk de solidariteit met de medemens een belangrijke beweegreden.

Cor Out

De grenzen van de groei

Nu al wordt er op Schiphol te weinig gelachen

Schiphol wil uitbreiden. En niet zo'n beetje ook. Het is de bedoeling om ook in de toekomst een belangrijke internationale luchthaven te blijven. Samen met Londen, Parijs, Frankfurt aan de top, dat is het idee.

Er is een zg. Plan van Aanpak ontwikkeld. Dat liegt er niet om. In het jaar 2003 moet onze nationale luchthaven twee keer zoveel passagiers als nu verwerken en in 2015 drie keer.

Grote stappen dus: van rond 16 miljoen passagiers nu, in het begin van de jaren '90, via 30 miljoen rond 2003 naar 50 miljoen rond 2015. De luchtvracht volgt eenzelfde tendens: in ieder geval een verdriedubbeling al aan het begin van de volgende eeuw. Over 10, 15 jaar dus.

Nederland distributieland. Naast de havens van Amsterdam, Vlissingen en Europoort, naast een meer uitgebreid spoorwegnet (de Betuwelijn), naast van file verlost autosnelwegen, naast vliegvelden als Zestienhoven en Beek toch ook heel duidelijk Schiphol.

Een prachtig voorbeeld van groeidenken, al met al, die gedachte uitbreiding van Schiphol. Alles meer, groter, massaler. Vanzelfsprekend, de gevolgen moeten wel onderzocht worden, maar in principe wil Schiphol toch die weg.

Gedrocht

Heel bijzonder is dat alle grote partijen dit principe ondersteunen. Ze zijn, verkiezingsbeloften in de wind slaand, allemaal van mening dat het wel moet kunnen. Alleen Groen Links begrijpt de boodschap van het al maar achteruit sukkelend milieu goed. Zij ziet in dat je met zo'n enorme vergroting van Schiphol een groot gedrocht binnen de Randstad brengt. Een gedrocht dat lawaai produceert tot ver buiten z'n grenzen, dat de lucht vervuult (door het vliegverkeer zelf, maar ook door het aantrekkelijk autoverkeer), dat je niet al maar door kunt gaan met de mythe van de economische groei.

Die groei is overigens rond Schiphol onmiskenbaar. Op en rond Schiphol werken momenteel zo'n 43.000 mensen. Het aantal stijgt nog steeds. Schiphol en omgeving (Hoofddorp, Amstelveen, Amsterdam-Zuid, Amsterdam-Zuidoost) zijn zogenaamde toplokaties waar erg veel geld omgaat. Zo'n 150.000 mensen hebben in de regio op een of andere manier rechtstreeks met Schiphol te maken.

Vanuit die gezichtshoek is het niet vreemd, dat bijna niemand zegt dat we de uitbreiding van Schiphol gewoon maar moeten vergeten. Dat we onze ambities wat moeten matigen. Dat we beter iets op onze economie, op onze welvaart kunnen inleveren, dan in een groot, lawaaiërig, vervuild gekkenhuis

wonen. Veel bewoners van de regio denken er overigens anders over. Ze slapen slecht door aanhoudende nachtvluchten. Ze zijn vaak overdag ook gespannen door het al maar doorgaande lawaai, dat de ene keer hoger en schriller van geluid is, de andere keer zwaarder en somberder. Bewoners die zich afvragen wanneer in het NOS-journaal, of op de Chileense, Noorse en Franse televisie, hun huis, hun wijk te zien zal zijn door een allesverwoestend vliegtuigongeluk. Artsen bevestigen het: in een wijde omtrek rond Schiphol zijn er gezondheidsklachten die verband houden met het vliegtuiglawaai. De vis wordt duur betaald.

De Grote Vooruitgang

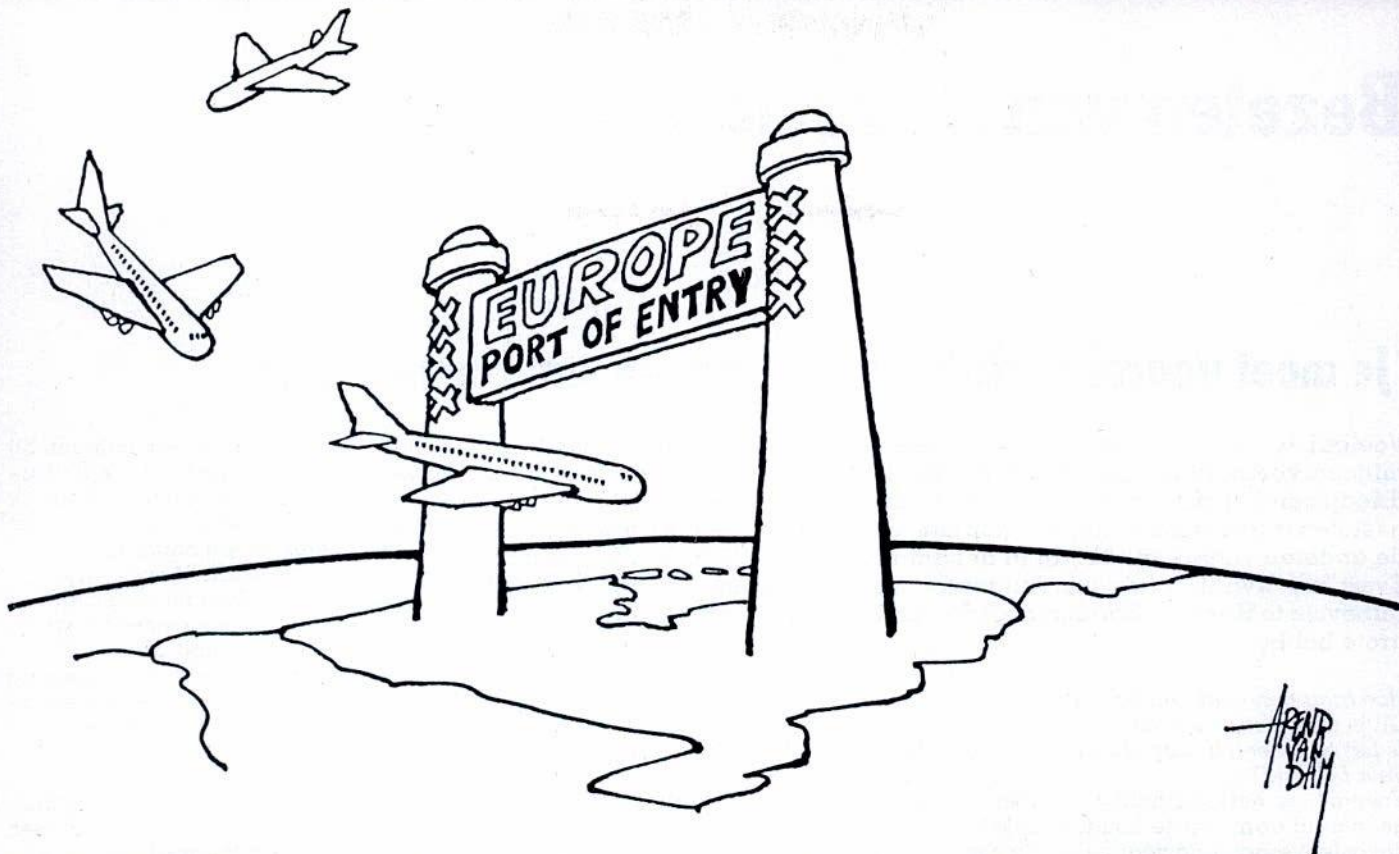
19 Bijna alle overheden, bedrijven en instellingen die iets met Schiphol te maken hebben, weten een en ander wel. Dat groei een prijs heeft. Maar men trekt niet helemaal de juiste conclusies en verliest zich in plannen voor een vijfde baan, voor geluidisolatie van woningen en de aanleg van meer openbaar vervoer rond Schiphol. De mogelijke aanleg van een TGV speelt hierbij ook een rol. Openbaar vervoer inderdaad, maar de supersnelle trein is er nu ook weer niet direct voor de gewone man en vrouw.

De Grote Vooruitgang blijft heilig. Ondanks allerlei verkiezingsbeloften en dure congressen van topmensen uit politiek en bedrijfsleven. Daar wordt vaak beweerd dat 'milieu' in de jaren negentig echt een onvermijdelijke factor in denken en handelen wordt. Wie naar de gang van zaken rond Schiphol kijkt, weet waarom vele weldenkende mensen een beetje moe en cynisch worden, waarom de mensen bij verkiezingen steeds vaker en steeds meer wegblijven. De onvermijdelijke weg terug om het milieu te redden is heel moeilijk en pijnlijk. Maar de behoefte om ook maar stil te houden, pas op de plaats te maken, leeft bij de top van de samenleving nog nauwelijks. De rekening loopt op...

Magie

Een vreemde wereld dat Schiphol. Een wereld van contrasten. Mensen van allerlei slag zijn er te vinden. Werkers in de eerste plaats. Hoogopgeleide verkeersleiders, duurbetaalde piloten. Ze

stralen nog iets uit van de magie van de luchtvaart. Zij vormen de ridders van de lucht, die af en toe door passagiers worden getrakteerd op een applausje als de landing goed is gelukt. Schoonmakers voor het minimumloon moeten het in allerlei opzichten met belangrijk minder doen. De werkgemeenschap van Schiphol is heel breed. Met douanemensen, politie, marechaussee en particuliere beveiligingsmensen. Met meteorologen. Met bevrachters, verladers, beroepschauffeurs uit allerlei hoeken en gaten. Met horeca- en winkelpersoneel.

De rij is heel lang. In het bonte gezelschap schuiven gemakkelijk bagagedieven en drugskoeriers aan.

Schiphol is bij dat alles niet alleen het officiële Schiphol voor de zakenreizi-

gers, de charterpassagiers, de vakantiegangers. Er is ook een Schiphol-Oost met de grote fabriek van Fokker om te beginnen, en met een hele reeks vliegvracht- en expeditiebedrijven. En hier zit de luchtfotografie, hier landen de helicopters met verbindingen naar de platforms in de Noordzee. Hier worden ook de asielzoekers tijdelijk ondergebracht. Ontheemde, gespannen mensen die de heel moeilijke weg van voor hen grotendeels onbegrijpelijke procedures tegemoet gaan.

Schone schijn

Het meeste van dat alles zie je nooit. Passagiers komen als regel niet verder dan de grote parkeerplaats, de vertrekhallen, de lange pieren van Schiphol. De stoer geüniformeerde bemanningen en

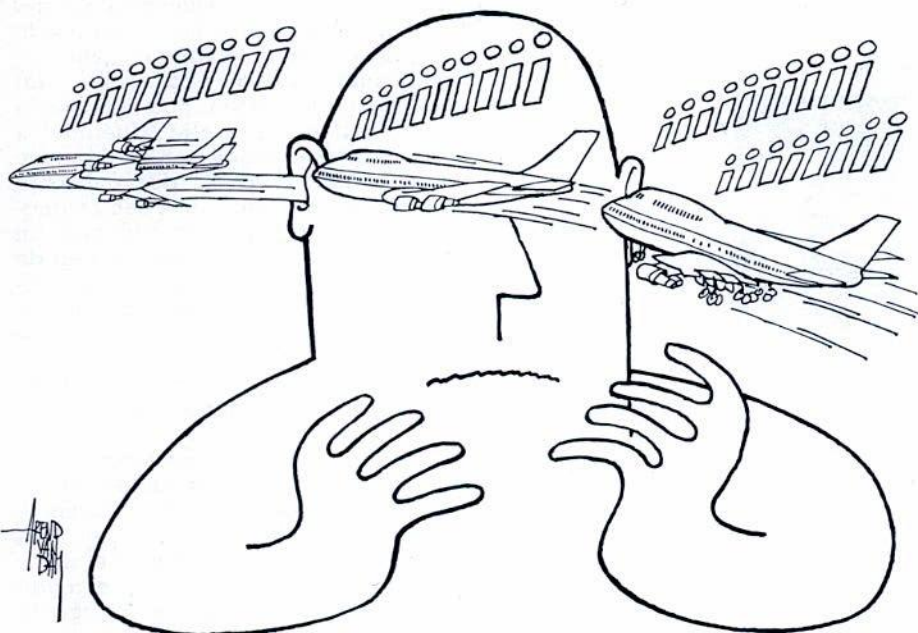
de beter uitgevallen juffrouwen aan de talloze balies bepalen daar nog steeds het beeld van 'de' luchtvaart. Voor een deel vanzelfsprekend schone schijn. Nooit zie je mensen met wallen onder de ogen in de luchtvaart- of vakantie reclame. Ze worden weggepoetst. Maar wie een beetje op Schiphol rondkijkt ziet ze wel. Het is niet allemaal echt stralend. Integendeel, het is er soms erg gespannen. Waarom wordt er zo weinig gelachen? Omdat alles zo met haast, met snelheid, met efficiency te maken heeft? Omdat de KLM, de voornaamste bewoners van Schiphol, het zo moeilijk heeft? Misschien is er toch ook wel de dreiging van die ene, onverbidde bomaanslag. Of het gevoel dat je straks met 100, 200 of 300 mensen geheel en al aan heel fraaie, maar toch ook onbegrijpelijke techniek bent overgeleverd?

File-vliegen

Toch, toch heeft zo'n vliegveld wel wat. De wereld komt er samen. Met de meest vreemde combinaties. De aanstaande bruid uit Australië omarmt de bruidegom, monteur uit Scherpenzeel. De violbouwer uit New York staat naast de gastarbeider uit Marrakesj, de zakenman uit Tokyo zit achter de asielzoeker uit Somalië, de toerist uit Numansdorp naast de bloembollenverkoper uit Lisse.

De wereld van Schiphol heeft wel wat. We moeten hem alleen niet groter willen maken. Anders ploft die. Het Europees luchtruim zit al overvol. Het is nu al file-vliegen met alle gevaren, vertragingen en ergernissen van dien. Een groei van 300% op de bodem van de Haarlemmermeer kan om nog veel meer redenen niet. We moeten het ook niet willen. Nu al wordt er te weinig gelachen.

Frits Maas

Bezeten van... voetbaltraining

'Je moet vooral eerlijk zijn en zeggen waarop het staat'

Voetbal is de bekendste en meest beoefende sport in Nederland. Een miljoen voetballers zijn lid van de KNVB. Zij worden o.a. getraind door drieduizend bij de Vereniging Van Oefenmeesters Nederland (VVON) aangesloten trainers. Zeventig van hen zijn werkzaam in het betaalde voetbal, de anderen vervullen hun rol in het amateurvoetbal. Een van hen is kap. Evert-Jan Kwint, plaatsvervangend compagniescommandant van 434 Infbevcie te Havelte. Raadsman Adri van Deurzen sprak met hem over zijn grote hobby.

Hoe lang ben je al voetbaltrainer?

Dit is mijn tiende seizoen.

Is het enkel een hobby of word je er ook voor betaald?

Voor mij is het een hobby. Ik hoef er geen geld aan over te houden. Ik krijg onkostenvergoeding voor gekochte materialen en gemaakte reiskosten. De meeste trainers willen met hun diploma graag wat bijverdienen en werken op kontraktbasis. Ikzelf werk zonder kontrakt. Dat geeft me een zekere vrijheid. Als ik om wat voor reden dan ook er mee zou willen stoppen, dan is er niemand die me een 'papiertje' onder de neus kan houden.

Hoeveel tijd ben je bezig als trainer?

Ik train per week tweemaal anderhalf uur de A1-junioren (hoogste jeugdelftal) en begeleid hen tijdens de wedstrijden.

Je leidt dus de toekomstige eerste elftal spelers op?

In zekere zin is dat zo. Het is in ieder geval de bedoeling. Een aantal jaren geleden zijn een collega en ik meer structuur gaan aanbrengen in de training en begeleiding van jeugdspelers;

een en ander heeft geleid tot een jeugdopleidingsplan. De laatste twee jaar heeft dat zijn vruchten afgeworpen. Ik blijf natuurlijk afhankelijk van de beslissingen van de hoofdtrainer, maar er spelen momenteel een aantal opgeleide jeugdspelers in het eerste elftal, dat overigens net kampioen is geworden. Zoiets geeft toch wel een stukje bevrediging.

Voetbal je zelf ook?

Niet meer, ik heb ruim twintig jaar gevoetbald. Als jeugdspeler heb ik interregionaal gespeeld. Daarna bij de senioren in het eerste elftal van een eerste klas zaterdagclub, totdat ik in militaire dienst ging. Sindsdien ben ik lager gaan spelen. In 1987 ben ik na een meniscusblessure gestopt.

Wat bracht je ertoe om trainer te worden?

Nadat ik hier als militair was geplaatst heb ik me in 1980 aangemeld bij mijn huidige club (v.v. d'Olde Veste). Na een jaar vroegen ze me of ik voor een seizoen een jeugdelftal wilde trainen. Het jaar daarop gebeurde dat weer. En dat is zo gebleven. In de loop der tijd onder-

kende ik een aantal tekortkomingen bij mezelf op trainingsgebied. Ik had de methodiek niet echt onder de knie. Ik schoot te kort in oefenstof en ik wist niet wat een speler op een bepaalde leeftijd aan training moest hebben.

In 1985 heb ik me daarom ingeschreven voor de cursus oefenmeester III, waarvoor ik in 1986 geslaagd ben.

Ik was toen niet alleen gediplomeerd trainer, maar had meer kennis en inzicht hetgeen het plezier in training geven alleen maar vergrootte.

Je zit nu al tien jaar bij dezelfde club.

Verveelt dat niet? Je kan toch ook een andere club gaan trainen?

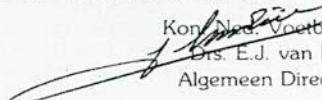
Ik heb in de loop der jaren wel diverse aanbiedingen gehad om als trainer ergens anders aan de slag te kunnen. Maar ik heb al gezegd: voor het geld doe ik het niet, dus daarom hoef ik niet te

'Kennis en inzicht vergroten het plezier in training geven'

blijven of te gaan. Nee, het bevalt me gewoon bij mijn club. Ik heb er ook mijn sociale kontakten. Het is een van de weinige zaterdagclubs in Steenwijk, zodat ik, zoals ik dat van oudsher gewend ben, de zondag voor mijn gezin kan houden. d'Olde Veste speelt al sinds mensenheugenis in de onderafdeling en een aantal mensen, waaronder ik, hebben zich tot doel gesteld om dat te veranderen en hoger op te komen. Daar zijn een aantal middelen voor; een goede jeugdopleiding, doorstroming van die jeugd naar het eerste elftal, zorgen dat je je spelers vasthoudt door een goede mentaliteit en motivatie. Uiteindelijk zal dat moeten resulteren in promotie naar de 4e klas KNVB. Het realiseren van die doelstelling is ook een belangrijke reden dat ik bij mijn club blijf. En wat de afwisseling betreft, ik heb de afgelopen jaren de jeugdgroepen gehad van 8 - 18 jaar. Het komend seizoen ga ik een deel van de seniorenselectie trainen, samen met de hoofdtrainer, en coach ik tijdens wedstrijden het tweede elftal. Afwisseling genoeg dus.

Wat is er nu zo leuk aan het trainen zelf?

Het leuke ervan vind ik dat je voetballers iets kan leren. Door training zie je sommige jongens beter worden. Het meest aardige ervan is dat het soms jongens betreft waarvan iedereen van tevoren zegt dat het niks wordt, terwijl dan later blijkt dat ze best een balletje

	
TRAINERSLICENTIE	
001336	
HOUDER:	EJ KWINT
GEBOORTEDATUM:	11.07.56
LICENTIE GELDIG T/M:	30.06.92
DIPLOMA:	OEFENMEESTER III
 Kon. Ned. Voetbalbond Dr. E.J. van Eijk Algemeen Directeur	

kunnen trappen en er zelf plezier in hebben.

Kennis, eigen vaardigheden en voorbeeldgedrag spelen bij de militaire instructie een grote rol. Geldt dat ook voor een voetbaltrainer? Anders gezegd moet je zelf een redelijk goede voetballer zijn geweest om trainer te kunnen zijn?

Ik vind van wel. En de KNVB vindt dat klaarblijkelijk ook, want als je je inschrijft voor de cursus van oefenmeester moet je een vaardigheidstest afleggen, die gedurende de opleiding telkens herhaald en gemeten wordt en in een cijfer wordt uitgedrukt. Dit geldt ook voor de vervolgcursussen. Wil je als oefenmeester III naar de cursus voor oefenmeester II, dan moet je cijfer voor eigen vaardigheid minimaal een zeven zijn. Voldoe je daar niet aan, dan kun je nooit op een hoger niveau training geven. In die zin is er dus duidelijk sprake van een relatie tussen zelf goed kunnen voetballen en hoger gekwalificeerd oefenmeester zijn. Er zijn uitzonderingen natuurlijk, ook in het betaalde voetbal. Leo Beenhakker is nou niet bepaald een topvoetballer geweest, maar traint wel topclubs.

Moet je als trainer een goede conditie hebben?

Nou, het is niet per se noodzakelijk denk ik. Je kan heel goed les geven, terwijl je aan de rand van het veld staat. Het gaat er denk ik om dat je oefeningen voor kunt doen. Een, twee, drie of vier keer, maar twintig keer achter elkaar is niet noodzakelijk. Maar wil je als trainer een partijtje trainingsvoetbal mee doen, dan is het wel leuk en verstandig dat je wat conditie hebt. En als trainer een bosloop mee doen spreekt de knullen wel aan natuurlijk. En wat mezelf betreft, in de voorbereidingsperiode naar het nieuwe seizoen toe doe ik middels loopoefeningen aan conditietraining, daarna zakt het eerlijk gezegd wel wat af.

In de beroepsvoetballerij staan trainers veelvuldig bloot aan kritiek. geldt dat ook op het niveau waarop jij acteert? Zeker, dat geldt voor elk niveau. Je hebt in Nederland een heleboel 'deskundi-

Kap. Kwint 'coach' zijn mannen in werktijd

gen' op voetbalgebied. Voetbal is natuurlijk een wijd verbreide sport, waar iedereen een mening over heeft. Al laat je de twee jongste pupillenelftallen tegen elkaar voetballen, met de van tevoren opgezette bedoeling dit vanuit een vrije opdracht te doen, dan zijn er altijd mensen die dat niet begrijpen dan wel accepteren en daar met opmerkingen naar die jongetjes toe blik van geven. Maar rechtstreekse kritiek op de wijze

'Kritiek probeer ik in een persoonlijk gesprek te weerleggen'

waarop ik met het elftal in zijn totaliteit omga heb ik nog niet meegemaakt. Er is wel eens sprake van kritiek, door onbegrip, van individuele spelers of van hun ouders over het feit dat ik de spelers in kwestie niet heb opgesteld. Ik probeer deze kritiek in een persoonlijk gesprek je door uitleg over het waarom te weerleggen.

Moet je als trainer een speciaal karakter hebben?

Ik vind dat je eerlijk moet zijn en zeggen waarop het staat. Enthousiasme en doorzettingsvermogen horen er ook bij. Je bent een seizoen lang bezig. Dat is veertig weken, wat neerkomt in de praktijk op zeventig maal anderhalf uur bezig zijn op het veld, ook als het slecht weer is. Ben jij er niet, dan staan er niet alleen veertien man voor niets te wacht-

ten, maar hoe je de woorden motivatie en mentaliteit niet meer te gebruiken.

Door welk type trainer voel je je het meest aangetrokken?

Door trainers die onder moeilijke omstandigheden qua financiën, accommodatie, spelersmateriaal toch goede resultaten behalen. Dat hoeft dan nog niet eens een kampioenschap te zijn, maar behoud in de eigen klasse.

Voorbeelden?

Frits Korbach, een aantal malen met eerste divisieclubs gepromoveerd naar de ere-divisie. Simon Kistemaker, een steermaker die met werkvoetbal hoog weet te eindigen. Co Adriaanse, iemand die vasthoudt aan zijn principes en met vaste patronen werkt. Een vrij harde trainer wel, die ondanks pech met zijn club aardige resultaten haalt. Trainers die voetballers naar hun capaciteiten weten te laten voetballen en een qua mentaliteit goed uitgebalanceerd elftal weten samen te stellen.

Wie is je favoriete trainer?

Co Adriaanse - en Cruijff natuurlijk niet te vergeten. Beiden hebben gemeen met elkaar dat ze er bepaalde voetbalprincipes op nahouden, waar ze zich door niemand vanaf laten brengen.

Maar FC Den Haag staat nu een stuk lager geklasseerd dan in het begin van de competitie. Moet een goede trainer dan niet z'n principes bijstellen?

Kijk, hij is natuurlijk afhankelijk van het feit of hij bepaalde spelers kan inzetten en van de inzet van de spelers. Maar ik heb in het recente verleden een lezing van hem bijgewoond en verschillende interviews gelezen en ik moet zeggen dat zijn ideeën over het voetbal me zeer aanspreken en dat hij die ideeën toch in het algemeen in de praktijk weet na te leven.

Zijn er verschillen en overeenkomsten tussen de manier waarop je mensen in militaire dienst opleidt en de manier waarop je voetballers traint?

Of je nu een les wapenleer gaat geven of een voetbaltraining gaat verzorgen, in beide gevallen begin je met een stukje organisatie en logistieke ondersteuning. Zorg dat iedereen op tijd is, zorg dat alle materiaal aanwezig is. Dat moet in militaire dienst, maar dat moet

Coaching in vrije tijd

bij voetbaltraining net zo goed. In beide omstandigheden geldt ook, dat je bepaalde doelen voor ogen hebt. Zowel op de korte termijn als op de lange termijn. In de voetballerij is dat wat beter meetbaar dan in militaire dienst, zeker als het om het einddoel gaat. Er is nou eenmaal geen ranglijst van pelotons zoals bij voetbalclubs.

Ik doelde met mijn vraag meer op de omgang met de jongens. Kun je daar iets over vertellen?

Voor mij is er in principe geen verschil in aanpak. Je vertelt wat er gedaan moet worden en laat het uitvoeren. De wijze waarop iets wordt uitgevoerd is echter afhankelijk van de motivatie van de mensen die het uit moeten voeren. Iemand die voetbalt doet dat omdat hij het leuk vindt: hij heeft er zelf voor gekozen. De meeste mensen die in militaire dienst zitten zijn dienstplichtig en moeten meewerken aan het realiseren van een doelstelling waar ze wellicht niet achter staan. Ik vraag altijd aan het begin van het seizoen aan de spelersgroep 'wat wil je bereiken - voor je plezier voetballen of een prestatie neerzetten?' Ze kiezen altijd voor het laatste. In militaire dienst wordt deze vraag niet gesteld. De man moet worden opgeleid tot een bepaald niveau in een bepaalde functie, of hij nou wil of niet. Is daarvoor de motivatie niet aanwezig, dan kun je bepaalde sankties toepassen in de hoop daarmee het vereiste gedrag af te dwingen. De sankties die je in de voetballerij hebt beperken zich tot iemand van de training wegsturen en hem niet in een wedstrijd opstellen. In tegenstelling tot de militaire dienst weet je bij de voetballers zeker dat een dergelijke sanktie daar effectief uitwerkt, omdat zoals gezegd het verschil in basismotivatie daaraan ten grondslag ligt.

'De wijze waarop iets wordt uitgevoerd is afhankelijk van de motivatie'

Hebben de spelers inspraak in de oefenstof die je gebruikt?

Konditietraining wordt meestal als minder leuk ervaren dan een onderling partijtje voetbal. Een en ander is afhankelijk van het tijdstip in het seizoen. Met name in de voorbereidingsperiode van het nieuwe seizoen ligt het accent op konditietraining.

Als de competitie is afgelopen, dan worden de teugels wat gevierd en is er ruimte voor eigen inbreng.

Maar voetbaltraining omvat nu eenmaal een aantal facetten die ik als trainer volgens een trainingsplan moet uitvoeren wil de training zinvol zijn. Omdat er bij de amateurs maar tweemaal per week wordt getraind, werk je met combinaties van allerlei trainingsvormen, opdat de aspecten conditie, techniek en taktiek per training aan bod komen. Maar bijna alle facetten van training zijn trainbaar met bal. Ik doe dat

Buiten omkleden. In het amateurvoetbal zijn de faciliteiten niet altijd even optimaal

dan ook zoveel mogelijk, mede omdat ik met jeugdspelers te maken heb die baat hebben bij zoveel mogelijk spelplezier en balcontact. Hoewel het erbij hoort, had ik zelf ook een hekel aan veel lopen.

Een trainingsplan maken en uitwerken leer je natuurlijk op de cursus. Kun je iets over de trainersopleiding vertellen?

Voordat je tot de cursus toegelaten wordt krijg je een persoonlijk gesprek, waarin gevraagd wordt naar je motieven, en krijg je een vaardigheidstest. Aan de hand van de bevindingen en resultaten krijg je wel of niet een cursusplaats toegewezen. De cursus voor oefenmeester III duurt vier maanden, waarin je elke week een theorieavond moet volgen en elke zaterdagochtend van 8 tot 12 uur moet trainen. Na drieënhalve maand krijg je een theorie-examen, dat centraal gehouden wordt in Utrecht. Gedurende de cursus moet je ook les geven. Je wordt dan beoordeeld op het vak coachen en leidinggeven, het geven van trainingen en op de eigen vaardigheid. Daarnaast zijn er vakken als medische leer, spelregels, reglementenkennis en theorie van het voetballen. Op deze vakken word je schriftelijk geëxamineerd. Wil je na de cursus om hogerop te komen een vervolgcursus gaan volgen, dan moet je voldoen aan een bepaald cijfergemiddelde om tot die volgende cursus toegelaten te worden.

Welke elftallen mag jij nu trainen?

Alle elftallen in het afdelingsvoetbal.

Zou je je nog verder willen kwalificeren?

Zodra ik een functie krijg in militaire dienst, waarbij ik de zekerheid heb dat ik negen maanden lang de avonden en weekenden vrij heb, ga ik een vervolgcursus volgen. Maar ik zou die zekerheid wel moeten hebben, want zo'n cursus kost veel geld en het zou zonde zijn om er halverwege mee te moeten stoppen.

Streef je met je hobby een bepaald resultaat na?

Op de eerste plaats een stuk bevrediging voor mezelf, in de vorm van ontspanning. Op de tweede plaats streef ik naar een goede elftalprestatie. Daar-

naast wil ik spelers individueel beter maken, zodat ze uiteindelijk in een eerste elftal kunnen spelen. Bij dit alles speelt ook het dienen van de club. Men heeft graag opgeleid kader bij de jeugd, bij veel verenigingen is daar geen sprake van.

Voetbal is nou niet bepaald de meest educatieve sport als het gaat om het laten zien wat sportiviteit inhoudt. In hoeverre zie je het aanleren van sportief gedrag als een taak van een trainer?

Je kunt er wel over praten, maar het is heel moeilijk trainbaar, vind ik, laat staan af te dwingen. Sportiviteit zit in iemands karakter. Je hebt spelers die hun hele carrière doorlopen zonder een gele of rode kaart te krijgen.

'Sportief gedrag is moeilijk af te dwingen, wel aan te moedigen'

Maar ik hoor trainers wel eens zeggen tegen hun spelers dat de tegenstander daar en toen per se afgestopt had moeten worden om het maken van een goal te voorkomen. In die zin kunnen trainers toch positieve dan wel negatieve invloed uitoefenen op de mentaliteit van de spelers?

Dat is wel zo. Maar afhankelijk van het niveau waarop je als trainer acteert, heb je te maken met belangen die bij de realisering ervan konflikteren met wat als sportief gedrag wordt gezien.

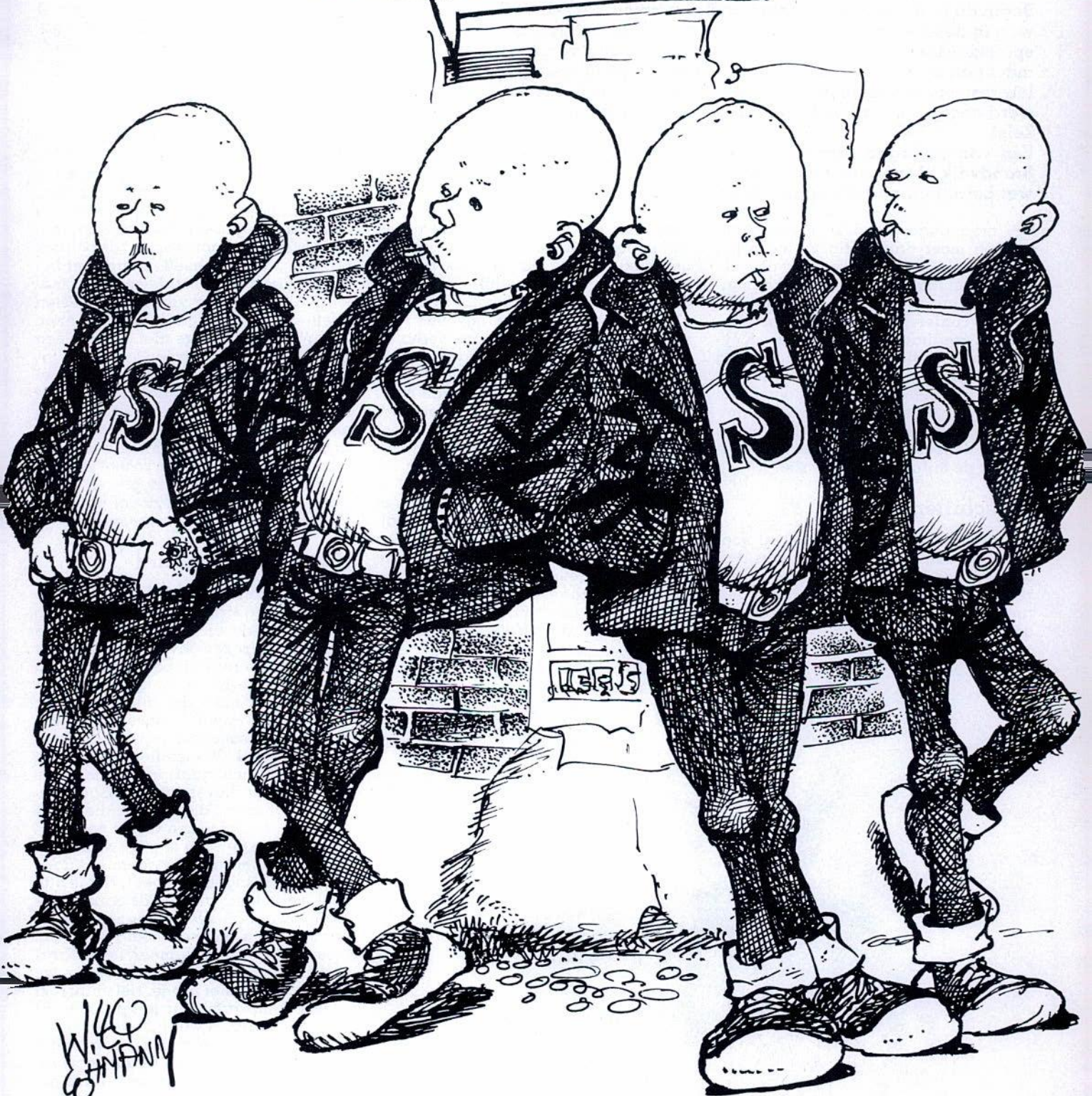
In de eredivisie lopen broodvoetballers die het f 500,- kan schelen als er wel of niet een doelpunt valt. Als individuele voetballer kun je wel je opvattingen hebben over wat behoort en wat niet behoort, maar je hebt wel te maken met het collectief. Dat geldt ook voor de trainer, die bovendien onder druk staat van de vereniging. Hoe lager het niveau waarop gespeeld wordt, hoe geringer de belangen zijn, hoe meer kans van slagen de ethiek heeft.

Als jeugdtrainer bij een amateurclub verkeer ik in de gelukkige omstandigheid dat ik sportief gedrag kan aanmoedigen.

Bedankt voor dit gesprek.

Adri van Deurzen

WAT MIJ IN HET LEGER HET
MEEST ZOU TEGENSTAAN?
DIE UNIFORMITEIT EN
DAT EINDELOZE
NIETSDOEN.

Vechten of vluchten?

Vrouwen in de krijgsmacht

Begin dit jaar opende EGO het januarinummet met een artikel over 'Vrouwen in de krijgsmacht - Een proces van integratie'. Het bevatte vraaggesprekken met een drietal vrouwelijke militairen van landmacht, luchtmacht en marine. En het stuk was mede bedoeld als 'opwarmertje' voor lezeressen om deel te nemen aan een conferentie onder dezelfde titel, die werd georganiseerd op 25, 26 en 27 februari 1991 in het Coornherthuis in Zeist.

Een van de organisatoren, raadvrouw en EGO-redacteur Klazien van Brandwijk Wiltjer, doet hieronder verslag van deze conferentie, die zowel wat betreft inhoud als aantal deelnemers geslaagd mag heten.

Die maandagochtend 25 februari bevolkten meer dan vijftig vrouwen het Coornherthuis. Vanuit de verschillende krijgsmachtdelen (KL, KLu, KM, Kmar) hadden vrouwen zich ingeschreven voor de conferentie speciaal voor vrouwelijke militairen. KCV-sters, KVV-sters, onderofficieren, officieren, jong en oud namen deel aan het programma, waar naast een aantal inleidingen veel ruimte was ingepland om elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en door te denken over de plaats van vrouwen in de militaire organisatie.

Verschillen

Die ruimte bleek nodig, want al voor aanvang van het programma was duidelijk dat er verschillen waren. Niet zozeer tussen de krijgsmachtdelen onderling, wel tussen de KCV-sters en de 'anderen'.

Opmerkingen als: 'jee, het lijkt wel een stel pubers' en 'nou, we hebben het wel getroffen met de dames' maakten de start niet echt gemakkelijk.

Toch werd er door de kennismaking in kleine groepjes ruimte gevonden en was men bereid naar elkaars verhalen te luisteren. En in de loop van maandagmiddag werd duidelijk dat er een wereld van verschil is tussen de belevingen van vrouwen die op een KCV-contract zijn binnengehaald en vrouwen die als KVV'er of beroeps zijn binnengekomen.

Een van de KCV-sters vertelde: 'Kijk, ze hebben me binnen gehaald en het nodige voorgespiegeld. Nu ik binnen ben blijkt het dat ik een veredelde dienstplichtige ben. Ze behandelen me als zodanig, ze verwachten dat ik me zo gedraag. En tot mijn grote verbazing ben ik dat gedrag ook gaan vertonen. In

situaties waar ik onzeker ben, dus zoals vanmorgen, verschuul ik me achter en in een groepje lotgenoten en heb commentaar op de dingen die er om me heen gebeuren. Niet dat ik iemand wil beledigen of zo, helemaal niet. Maar het pakt blijkbaar wel zo uit. Dat is stom, want ik wilde eigenlijk beroeps worden. Dat kon niet, want er was geen plek. Probeer eerst maar een KCV-contract, werd toen gezegd, bijtekenen kan altijd. Nou, mooi niet dus. Ze hebben de zaak gewoon belazerd.'

Teleurstelling, boosheid en het gevoel van het is allemaal niet eerlijk. Een gevoel dat meerdere KCV-sters verwoordden en ten dele door KVV-sters werd herkend.

'Natuurlijk solliciteer je als beroeps, want als je het na een aantal jaren niet meer ziet zitten of kinderen wilt, kun je altijd opzeggen. Maar wat zie je? Voor beroeps zijn er bijna geen vrouwen nodig, het lijkt wel of die banen er alleen voor mannen zijn. Bij ons op de afdeling werd laatst gezegd dat het KCV-contract er alleen maar is omdat de politiek dat wil. Defensie heeft geen enkel belang bij vrouwen, zei de sergeant-majoor. Al dat gedoe van de feministen heeft er voor gezorgd dat jullie binnen zijn gekomen, anders niet. Je bent nog minder dan een voetveeg.'

Een luchtmacht sergeant kan het niet aanhoren: 'Zijn ze nou helemaal betoeterd. Natuurlijk heeft de politiek een rol gespeeld bij de integratie van de vrouw in de krijgsmacht. Maar hoe haalt zo'n man het in zijn hoofd om zo met je om te gaan. Dat moet je niet pikken hoor. Daar moet je wat aan doen, daarmee moet je naar de vertrouwensvrouw.'

Niet voor ingehuurd

Iemand vertelt het verhaal dat zij al jaren als enige vrouw bij een grote groep mannen werkt en daardoor opvalt en voor allerlei zaken gevraagd wordt. Het zitten bij een receptieboek, meemogen naar speciale bijeenkomsten en noem maar op. 'Ik moet dat allemaal maar leuk vinden, terwijl ik liever bij de jongens blijf en soms het gevoel heb dat ik gebruikt word.' Verschillende vrouwen herkennen zich daarin. 'Dat is soms heel moeilijk', bevestigt een jonge vrouwelijke officier, 'die vragen die op je afkomen, omdat je een vrouw bent. Het liefste wil je gewoon je werk doen, niet opvallen, net als de mannen doen waarvoor je ingehuurd bent. Het is dan heel vervelend als jij als vrouw gevraagd wordt. Als ze zouden zeggen: we hebben twee mensen nodig voor een receptie, wie gaat ermee? is het heel anders. Dan heb je als groep een keuze en dan hoef je niet per se. Het ontbreekt er nog maar aan, dat je op dat soort zaken beoordeeld wordt.'

'Ik vraag me wel eens af of ik nog langer door wil vechten tegen al dat soort zaken, vooroordelen, de zogenaamde positieve discriminatie enzo, of dat ik maar weeg zal gaan, gewoon de burgermaatschappij in en daar werk zoeken.'

Foto: A.V.D.K.M.

'Vluchten dus', zegt een 22-jarige korporaal, die het laatste jaar nog niet één keer het werk heeft gedaan waarvoor ze is ingehuurd.

'Koffiezetten en wachtlijsten tikken. En dat terwijl ik een gedegen opleiding heb gehad.'

'Het mooi zijn ontbreekt er nog maar aan', zegt een ander. Stof genoeg om te praten dus.

De inleiding van drs. Francis Nijssen, docente aan de Hogeschool Nijmegen over de 'O in de Organisatie' zorgde dinsdagochtend dat de discussie op een wat breder vlak werd getrokken. De videoband waarin dat nog eens aanschouwelijk werd gemaakt, door één O in een organisatie vol X-en, bewees nog eens dat alle verschillen tussen de X-en (de mannen) wegvallen als er één O (één vrouw) in de organisatie komt.

Een levendige discussie was het resultaat.

Vertrouwensvrouwen

De woensdagochtend werd besteed aan contact met de Vertrouwensvrouwen van het bureau van de IKG (Inspecteur Generaal van de Krijgsmacht) en de KL.

Majoor Saskia de Graaf, vertrouwensvrouw IKG, ging nader in op haar werk binnen de krijgsmacht en deelde haar persoonlijke geschiedenis binnen de krijgsmacht en de keuze om kinderen te krijgen met de deelneemsters. Haar boodschap was dat vrouwen moeten kiezen voor een life-time-job. Dat ze van het idee afmoeten dat ze maar even voor een baantje kiest om voor haar uitzet te sparen en dan opstapt om kindertjes te krijgen.

De slimme meid is op haar toekomst voorbereid, is ook haar motto. Werk aan jezelf, werk aan je baan. En zorg dat je voor jezelf kunt zorgen.

De vertrouwensvrouw van de KL, overste Wijkmans, ging uitvoerig in op de plaats van vrouwen bij de KL en de groep KCV-sters bestookte haar met vragen en opmerkingen:

'Er is door de KCV-deelneemsters gezegd tijdens het programma, en dan zeggen we het maar even in de termen zoals het gezegd is: Ik ben belazerd, ik ben bedonderd. Ze hebben me beloofd dat ik na 2 of 3 maanden eerste klas zou worden. Ze hebben me beloofd dat ik korporaal zou worden. En wat ben ik nu? Niet eens meer chauffeur, want ik moest typejuffrouw worden, of net andersom. Ik heb het gevoel dat ik binnen ben gehaald om de cijfers van Defensie mooi op te krikken, zodat ze met me kunnen sieren en intussen laten ze me hardstikke in de kou staan. Dat is het gevoel. En natuurlijk zijn daar verklaringen voor. Gisteren hebben we in de film gezien hoe je als O-tje in een organisatie van X-jes gebruikt kunt worden. We hebben er met elkaar over gepraat en het blijkt dat het niet alleen belangrijk is voor de meisjes die het direct aangaat, maar voor alle vrouwen in de krijgsmacht. Het werkt door in het gedrag van sommige KCV-sters en dat

Foto: Frank Spoelstra

straalt af op alle vrouwen. Het artikel in Playboy zou wel eens een uiting kunnen zijn van onvrede. Zo van, jullie nemen mij niet serieus, dus ik jullie ook niet. Je krijgt negatieve berichtgeving, je wordt nonchalant, je gaat dienstplichtigengedrag vertonen volgens anderen, terwijl je eigenlijk heel serieus bent binnen gekomen.

De groep zou hierop graag een reactie van u willen.'

Voorlichting

Overste Wijkmans: 'Laat ik de hand in eigen boezem steken, in die van de organisatie dan. Er zijn zeker vanaf 1987, toen het project startte, fouten gemaakt. Dat hebben we ook toegegeven. Er zijn veel beloftes gedaan. Ook vaak op papier. Dat iemand korporaal zou worden bijvoorbeeld. Dat is allemaal rechtgetrokken. We hebben in de jaren geprobeerd alles zo goed mogelijk in banen te leiden.

Ik zit niet bij de voorlichting, het zal best wel eens fout gaan. Aan de andere kant zeggen we bij de voor-opkomst nog eens een keer: Het is niet beloofd dat u korporaal wordt, kijk naar uw aanstellingsbrief, daar staat precies in wat u krijgt. Daarin wordt gezegd wat u gaat doen.

Ook bij de voor-opkomst komt aan de orde: dit en dat gaat u doen, dat en dat kunt u verwachten. De rest is niet beloofd.

Misschien is het u allemaal veel sprookjesachtiger voorgesteld, maar nogmaals, komt u naar mij toe en we zoeken het uit en kijken wat er gedaan kan worden.

Als ik op dit moment naar de voorlichting kijk en met klachten kom, hoor ik heel duidelijk zeggen: dit vertellen we en niet meer, maar ook niet minder. Daar zal ik dan toch ook een beetje van uit moeten kunnen gaan.'

Over de zogenaamde dienststopdrachten als bij een receptieboek zitten zei majoor V. d. Graaf: 'Als je merkt dat dit soort zaken structureel gebeurt op een kazerne, meldt dit dan bij ons. We zoeken het uit en gaan zonnig met de commandant praten. Hij moet alle militairen gelijk behandelen of ze nu een rokje of een broekje aan hebben. Dat geldt

trouwens voor alle zaken. Neem als je vragen hebt contact met ons op. Ook al lijken de vragen nog zo onnozel. Samen weet je meer. En van je afpraten kan al een heleboel helpen.'

Na het groepsgebeuren werden de drie vertrouwensvrouwen (Ltz. 2OC Ineke Prinssen van de KM was de hele conferentie aanwezig) bestookt met vragen.

Vervolgconferentie

Aan het eind van de conferentie kon worden geconstateerd dat er een heleboel was gezegd en dat de vrouwen wat meer van elkaars situatie begrepen. Ook dat puberaal gedrag niet altijd staat voor onwil en onbegrip. En dat dames ook aanspreekbaar zijn.

De meeste vrouwen vonden het een geslaagde conferentie, een enkeling had andere verwachtingen. Voor een aantal deelneemsters was er aanleiding om meer en of vervolgconferenties te plannen, maar dan voor speciale doelgroepen.

In samenspel met de Vertrouwensvrouw van de KM wordt er een conferentie speciaal voor marinevrouwen georganiseerd.

Een paar deelneemsters van de Kmar hebben het initiatief genomen om een conferentie speciaal voor Kmar-vrouwen te organiseren. En op verzoek en aandringen van de KCV-sters is er een speciale conferentie voor KCV-sters belegd, waar de medewerking van overste Wijkmans voor zal worden gevraagd.

Meer informatie over deze conferenties is te verkrijgen bij de bureaus van de Humanistisch Geestelijke Verzorging op de kazernes. En bij het Coornherthuis in Zeist, telefoon 03404-14060.

Klazien van Brandwijk Wiltjer

Volledigheidshalve de telefoonnummers van de vertrouwensvrouwen:

Lt. Kol. Wijkmans	: 070-3167552
	*06-546-7552
Majoor De Graaf	: 02157-1381
	*06-458
Ltz. 2OC Prinssen	: 02230-25010
	*06-209-6713

Het verslag van de conferentie is verkrijgbaar via Bureau Raadvrouw Rotterdam. 010-4539341.

Krukken en virtuozen

Sommigen leren het nooit op het toetsenbord van een computer; anderen moeten hun weerzin overwinnen en kunnen er na verloop van tijd aardig mee overweg; heel weinigen worden virtuoos. Velen tokkelen met de vingers mee op het ritme van radioklanken, weinigen leren ooit behoorlijk piano spelen. Tallozen voetballen, lopen en tennissen doch zelden ontstijgt hun niveau de absolute krukkigheid. Maakt niet uit. Ieder zijn talent, ieder zijn begaafdheid. Alleen: hoe ga je daar als maatschappij mee om? Een minder suffige formulering schiet me niet een te binnen. Zo zeer ben ik al geïnfecteerd door de 'permissieve' samenleving.

Die laatste woorden gebruik ik niet zonder opzet. In Nederland wordt 'permissiviteit' al jaren gepredikt. Hoe vaak keert in vraaggesprekken met begaafde Nederlanders niet het cliché terug dat elke halm die zich in het veld boven de ander waagt, meedogenloos wordt neergemaaid? Hoe vaak klinkt niet het verwijt dat echt talent binnen de kortste keren wordt neergesabeld en de neiging heeft subiet naar het buitenland uit te wijken?

Tolerantie en talent

Nederland heeft de reputatie tolerant te zijn. Zo eenvoudig ligt het echter niet. Het lijkt er meer op dat de roep om tolerantie zo sterk is, juist omdat de intolerantie zo groot is. Die roep komt dikwijls uit de grote steden. De intolerantie komt dikwijls uit kleine gemeenschappen. Uit dorpen, waar de gordijnen dicht moeten om de burens het zicht te ontnemen; uit geloofsgemeenschappen ook die om het hardst minderheden of afwijkende standpunten verketteren.

Uit sportbondjes, die te klein zijn om groot te zien. Nederland is sinds de achttiende eeuw een land van 'vooral niet buiten de pot pissen'. Verontschuldig me de nogal platvloerse beeldspraak, maar duidelijker is het eigenlijk niet te zeggen.

Bij uitstek ook in de sport – toch een vrij nieuwerwets fenomeen – is dat vast te stellen. Grote talenten hebben het bijna zonder uitzondering moeilijk. Soms ook financieel, maar dat doet er eigenlijk niet toe. Tenslotte zijn er genoeg virtueuze sporters die ook vorstelijk beloond worden. Maar het gaat meer om hun acceptatie. De heel simpele vraag, hoeveel werkelijk grote Nederlandse sporters er zijn en hoe die tegen de stroom van middelmatigheid moeten oproeien, kan nauwelijks van een antwoord worden voorzien. Puur vanwege ruimtegebrek.

Talent wordt misschien wel erkend, maar talent heeft ook te maken met twee typisch Nederlandse eigenschappen: afgunst en gebrek aan openheid.

Eigenschappen die sterk met elkaar samenhangen. Wie goed is, moet worden gewantrouwd. Als Nederlandse tennisers mede door hun onderling uitstekende verstandhouding aanzienlijke vorderingen maken, dan heet al gauw dat ze belachelijke bedragen incasseren. Als ze zeer dicht de wereldtop benaderen, worden ze al gauw tegen elkaar af- en opgezet. Met alle gevolgen van dien.

Het is natuurlijk belachelijk, hoeveel begaafde profsporters (kunnen) verdienen. Het eerste het beste knulletje dat van RBC naar Roda verkast, krijgt al anderhalve ton jaarsalaris. Maar dat is een kwestie van vraag en aanbod, die volkomen losstaat van de algemene vraag, hoe aanleg en inzet gewaardeerd moeten worden.

'Kluizenaar' Erik de Bruin

De discusswerper Erik de Bruin besteedt al twaalf jaar gedurende zes uur per dag buitengewoon serieus aandacht aan zijn passie. Vorig jaar werd hij tweede bij de Europese kampioenschappen. Hij verdiende er geen cent mee. Elke discus die hij tijdens trainingen kapot gooit moet hij vervangen. 500 gulden per stuk kost zo'n discus. Van het Nederlands Olympisch Comité en één sponsor krijgt hij samen 30.000 gulden per jaar. Bruto houdt hij misschien 20.000 over en moet daar ook al zijn extra kosten van betalen. Het enige wat hem in feite ten deel valt is voldoening. Dat hij laat zien, hoe Nederland zelfs in ver geëvolueerde sporten als atletiek toch nog iets betekent, levert hem niets op.

Maar zelf irriteert hem het meest, dat in Nederland nauwelijks onderscheid wordt gemaakt tussen hard werken om de aanleg te ontplooiën en op een wel erg gemakkelijke manier toch je laten voorstaan op prestaties. Hockeysters die drie maal in de week trainen en vanwege de geringe concurrentie toch nog een Olympische medaille halen, worden zelfs nog hoger aangeslagen dan een topsporter als hij, die dikwijls in de marge van de atletiek opereert. Want discuswerpen hoort nu eenmaal vaak tot het voorprogramma en startgelden worden niet betaald. Want de tv is niet geïnteresseerd in voorprogramma's.

De Bruin is iemand, die met alle nadelen van dien, een soort kluizenaarschap aanhangt. Het is volgens hem de enige manier om op podia te komen. Hij kan 'groeien' in een toernooi, met spanning omgaan, op beslissende momenten het beste uit zichzelf halen, precies de goede nonchalance aan de dag leggen, het randgebeuren uitschakelen, hij bezit de durf en brutaliteit, is eigenzinnig en overtuigd van zichzelf. Kortom, hij verenigt een groot aantal capaciteiten in zich die hem tot topsporter maken. Het is een zeldzame combinatie. Maar misschien had hij er maar beter aan gedaan een poging te wagen om virtuoos te worden op computer of piano.

Hans van Wissen

Wee de vrede!

Het Warschaupact is opgeheven en ontwapeningsverdragen worden bijna moeiteloos afgesloten. Het was natuurlijk beroerd dat de oorlog tegen Irak begin dit jaar even roet in het eten moest gooien, maar het ziet er toch wel naar uit dat de wereld minder geld hoeft uit te trekken voor legers en wapens. Het tijdperk van de wereldvrede lijkt aangebroken, nu de Koude Oorlog tussen Oost en West voorgoed begraven is.

Toch werd er in 1990 in de rijke landen nog steeds \$ 800 miljard uitgegeven aan bewapening. Dat was na de val van de Berlijnse muur en nog voor de oorlog tegen Irak. De rijke landen gaven dus nog steeds gigantische bedragen uit aan wapens. Een flink stuk meer ook dan de 'arme' landen uitgaven. Want die talrijkere arme landen, waar veruit de meeste mensen wonen, gaven een heel stuk minder uit aan wapens, dan de 'ontwikkelde' landen: \$ 150 miljard. Ze moesten wel bezuinigen op defensie, want de schulden van die landen zijn boven hun krachten gegroeid.

Gewapende conflicten

Toch wordt vaak gedacht dat het juist de arme landen zijn die veel te veel uitgeven aan hun legers, maar nu blijkt dat zij slechts 16% van de wapenuitgaven voor hun rekening nemen. Terwijl de beide Grote Mogendheden, Amerika en de Sovjetunie, samen voor 60% van alle bewapening verantwoordelijk zijn. Bovendien wordt het grootste deel van de bewapeningsuitgaven in de wereld niet besteed in de Derdewereldlanden, maar in Europa, namelijk \$ 500 miljard. Dat is meer dan de helft van het totale bedrag aan bewapening van \$ 950 miljard.

Het einde van de Koude Oorlog betekende dus niet, dat er krachtig is bezuinigd op wapenkosten. Want de wapenuitgaven in 1990 waren maar 5% lager dan in het jaar daarvoor.

Het einde van de Koude Oorlog betekent overigens ook niet dat de wereldvrede is uitgebroken. Ook na de oorlog tegen Irak waren er in mei 1991 nog steeds 31 gewapende conflicten, verspreid over de wereld: een in Europa; vijf in het Midden-Oosten; tien in Azië; tien in Afrika en vijf in Midden- en Zuid-Amerika.

Zuid-Afrika

Een van die gewelddadige conflicten speelt zich af in Zuid-Afrika. In de afgelopen vier jaar zijn daar 5000 mensen het slachtoffer geworden van het politieke geweld in de zwarte woonwijken. Sinds augustus vorig jaar zijn 1500 men-

sen gedood: 5 slachtoffers per dag. Dat gemiddelde steeg in maart tot 10 doden per dag, en is sinds mei boven de 10 per dag uitgekomen. Er wordt wel eens beweerd dat er in Zuid-Afrika een burgeroorlog dreigt, maar volgens mij is die nu al brede uit aan de gang. Hoeveel mensen moeten er per dag worden gedood voordat er wel sprake is van een burgeroorlog? Nelson Mandela zei in mei dat er wel anders zou worden gepraat over Zuid-Afrika als er bijvoorbeeld 50 blanken zouden zijn gedood: 'dan was er opstand uitgebroken'.

Er is dus in Zuid-Afrika nu al sprake van een regelrechte oorlog. Die wordt gevoerd door Inkatha dat met actieve steun van politie en rechtsextreme blanken vecht tegen het vooruitzicht dat het ANC en zijn bondgenoten de regering zouden kunnen veroveren.

Ook in India heeft de uitbarsting van geweld weer grote vormen aangenomen. De moord op Rajiv Gandhi tijdens de verkiezingscampagne was daar het meest opvallende voorbeeld van. Deze

bloemen-bomaanslag leidde nogal eens tot de conclusie dat de democratie in India zwak is. Maar het verband tussen democratie en gewelddadigheid is niet zo simpel. Neem bijvoorbeeld de moord op Amerika's president John F. Kennedy. Daar werd door de hele wereld geschokt op gereageerd, maar toen werd niet geconcludeerd dat de Amerikaanse democratie daardoor gevaar liep.

Misschien komt het omdat we in het Westen nauwelijks kunnen of willen geloven dat een Derdewereldland toch democratisch kan zijn? En misschien zelfs wel eens democratischer dan een Westers land.

Democratisch gehalte

Het gewelddadige karakter van een samenleving kan in elk geval niet als toetssteen worden gebruikt voor het democratische gehalte daarvan. Want dan zou een land met meer gevangenen ook minder democratisch zijn dan een land met minder gevangenen. In de VS zitten (per 100.000 inwoners) tien keer zoveel mensen in de gevangenis als in Nederland. Is de Nederlandse democratie tien keer zo sterk als de Amerikaanse? Zelfs in Zuid-Afrika zitten er (per 100.000 inwoners) minder mensen in de gevangenis dan in de VS. Is Zuid-Afrika dus meer democratisch dan de VS?

Als de democratie in de hele wereld sterker is geworden, zal de bewapening dan ook niet automatisch worden verlaagd? Sterker nog: er gaan stemmen op in Amerika om zich te gaan bewapenen tegen de arme landen, die straks hun recht en hun aandeel in de wereldwelvaart misschien wel komen halen. Het is te hopen, dat de Amerikaanse democraten een dergelijke nieuwe Koude Oorlog zullen weten te verhinderen.

Karel Roskam

Foto Wim Heij

Kolonels op Vlieland

Dinsdagmiddag, kwart voor vijf. Vlielanders zien van de postboot vier zware en vooral dure Mercedesen het vriedige waddeneiland oprijden. Compleet met keurig glad geklede chauffeurs waarvan je verwacht dat ze achteloos met een blaffer spelen. De dikke raamposten doen vermoeden dat er kogelvrij glas in zit.

Vlieland heeft nog geen 1000 inwoners en zo na de Pasen is een handvol toeristen over. Behoudens kleine kinderen die wel eens een vuurtje stoken, komt er nauwelijks misdaad voor. Wat is er aan de hand? Niets bijzonders, gewoon bezoek van 35 militaire attachés, meldt voorlichter van de luchtmacht luitenant Favier desgevraagd. De militaire attachés (meestal kolonels) waren op uitnodiging van de luchtmacht te gast bij de kazerne op Vlieland. Eerst kregen de militaire hotemetoten een achtergrond *briefing*, daarna namen ze een kijkje op het eiland zelf waar de militairen de zandvlakte Vliehors gebruiken voor hun schietoefeningen.

Het bezoek werd apart met een privéboot overgevoerd naar het eiland. Vanuit de haven werd het bezoek naar de kazerne gereden met de speciaal overgevoerde Mercedesen. Dat is acht kilometer heen en acht kilometer terug. In totaal heeft het eiland, ruim bemeeten, vijftien kilometer verharde weg. Smalle weggetjes waar je maximaal 60 kilometer per uur mag rijden. Is het niet een beetje overdreven, en vooral onnodig duur om zulke wagens voor een ritje mee te nemen naar Vlieland? „Ach, zulke bezoeken vinden regelmatig plaats”, meldt Favier. Het is echt niets bijzonders. De kosten ervan vallen gewoon onder de Defensie-begroting. Geen haan die er verder naar kraait. (Ineke Noordhoff)

JONGEREN FESTIVAL

De Jonge Humanisten, de Jonge Socialisten, het Turks Alternatief, het Nivon en nog enkele organisaties zijn druk bezig een jongerenfestival op te zetten dat in september a.s. te Amsterdam zal plaatsvinden.

Het doel is een trefpunt te zijn voor jongeren waar zij kennis kunnen maken met wat jongerenorganisaties hen te bieden hebben.

Door middel van stands, workshops, forumdiscussie, podiumacts en dat alles overgoten met een flinke 'muzikale saus' wordt getracht tot een eindproduct te komen.

Het programma staat nog niet geheel vast, maar dat mag je niet weerhouden om je aan te melden om mee te helpen bij het uitvoerende werk.

Bel Malika: 010-4047808.

Reisverhalen

Jan Donkers heeft mij een aantal kostelijke uren leesplezier bezorgd met zijn boek **'Reizen maakt rijk'**. Verhalen die het meest weg hebben van een kruising tussen een goed verhaal, een beschouwing en een reisreportage. Verbazend was dat eigenlijk niet, want zijn in 1983 verschenen reportagebundel **'Amerika'** mocht er ook al wezen. In deze nieuwe bundel zijn verhalen samengevoegd uit zo ongeveer alle delen van de wereld. In het eerste verhaal vertelt Donkers over zijn kennismaking met Afrika, Sierra Leone. Het land blijkt van corruptie aan elkaar te hangen. Alles en iedereen probeert hem geld afhandig te maken of ronduit op te lichten. Na van de kultuurschok bekomen te zijn lukt het hem een gesprek te hebben met president Momoh, een man 'wiens machtsbasis eigenlijk schrikbarend smal lijkt'. Het laatste verhaal gaat over Amsterdam-Noord. Niet alleen weer terug in Nederland, maar ook (deels) terug in de tijd. In dit gedeelte van de hoofdstad bracht de auteur de eerste 23 jaar van zijn leven door: 'Being born on the wrong side of the tracks'. Dat was niet alleen het geval toen Noord alleen nog maar te bereiken was 'met gure veerponten', maar ook nu nog. Een IJ-tunnel heeft Amsterdam niet van zijn 'wrong side of the tracks' kunnen verlossen: 'Noord wordt nooit een echt deel van Amsterdam'.

Tussen Sierra Leone en Amsterdam-Noord o.a. verhalen over verkiezingen op Haïti, een gast-docentschap in Texas, een vluchtelingenkamp in Hong Kong, de dood van een Nederlandse pater in Panama, een bezoek aan de contra's in Honduras, een generatiestrijd op de Mont Ventoux en Mike Tyson ('Een kind dat ons aller affectie nodig heeft').

Een aanrader voor de vakantie! **Jan Donkers: Reizen maakt rijk.** De Harmonie, Amsterdam 1991. 211 blz. f 32,50. (WH)

Liefde in China

Het werk van de Chinese schrijfster Zhang Jie (geb. 1937) begint buiten China steeds bekender te worden. Dankzij de kleine, maar zeer actieve uitgeverij De Geus heeft zij ook in Nederland een zekere naam verworven. En niet ten onrechte. Ook haar vijfde in vertaling verschenen boek - **'Smaragd'** - is weer van grote klasse. 'Smaragd' is een weinig ingewikkeld verhaal.

Twee vrouwen, Zeng Linger en Lu Beihe, houden in hun jeugd beiden van de man Zuo Wei. Een door deze Zuo opgestelde tekst voor een muurkrant (uitgeschreven door Zeng) veroorzaakt de nodige opschudding. De liefde van Zeng voor Zuo gaat zover dat ze alle schuld op zich neemt. Ze wordt veroordeeld en verbannen naar een uithoek van het land. Kort na haar aankomst aldaar krijgt ze een kind (van Zuo).

Zuo trouwt vervolgens met de andere vrouw, Lu Beihe.

Na twintig jaar ontmoeten de beide vrouwen elkaar opnieuw, wanneer Zeng door Lu gevraagd wordt om assistent te worden van... haar man Zuo Wei. In de uiterst fijnzinnige beschrijving van deze konfrontatie gaat de schrijfster op zoek naar het wesen van de liefde.

Ook in dit korte verhaal geeft de auteur op indrukwekkende wijze de grote invloed weer van de Chinese politiek op het persoonlijke leven van gewone burgers. **Zhang Jie: Smaragd.** De Geus, Breda 1991. Geb. 99 blz. f 27,50. (WH)

Ondanks alles

De Nigeriaanse schrijfster Buchi Emecheta (geb. 1944) heeft met haar boeken als 'Vrouwenhandel', 'De prijs van de bruid' en 'Als een tweederangs burger', bij een breed publiek internationale faam verworven. Dat maakt ze, helaas, niet geheel waar met haar onlangs verschenen roman **'Gwendolen'**.

Wanneer de achtjarige Gwendolen door haar moeder (die zich bij haar in Engeland verblijvende man voegt) bij haar oma op Jamaica wordt achtergelaten, voelt ze zich door iedereen in de steek gelaten. Dat wordt nog versterkt, wanneer ze door een huisvriend van oma wordt verkracht. Alhoewel oma het voor haar op neemt heeft ze toch het gevoel, dat deze het haar kwalijk neemt dat de vriend nadien niet meer over de vloer komt. Vrij plotseling laten haar ouders haar naar Engeland over komen, omdat moeder haar vierde kind verwacht. Gwendolen denkt een nieuw leven te kunnen gaan beginnen, maar dat valt bitter te-

gen. Ze moet thuis hard werken en raakt op school geïsoleerd, omdat ze niet kan lezen en de taal onvoldoende spreekt. Wanneer haar moeder, vanwege het overlijden van oma, onverwacht naar Jamaica vertrekt en ze ook nog slachtoffer wordt van incest door haar vader, stort haar leven totaal in. Het komt tussen de zwangere Gwendolen en haar moeder tot een breuk. Alleen haar vriendje weet dat het kind dat zij verwacht niet van hem, maar van haar vader is. Ondanks een jeugd vol kommer en kwel weet Gwendolen zich toch staande te houden en iets van het leven te maken. Hoewel het verhaal zich uitermate leent voor een zeer bewogen beschrijving, komt Buchi Emecheta in dit boek niet verder dan een schrijven over haar hoofdpersoon. Gemist wordt de persoonlijke betrokkenheid en, in mindere mate, de diepgang die juist zo kenmerkend zijn voor haar eerder verschenen werken. **Buchi Emecheta: Gwendolen.** In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 269 blz. f 29,50. (WH)

Latijns Amerika

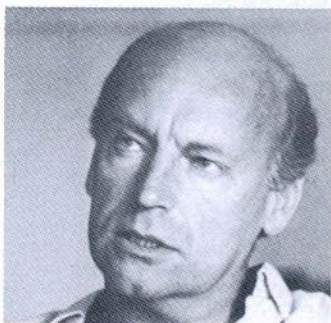
De schrijver Eduardo Galeano (1940, Montevideo) vluchtte, na de staatsgreep in '73, uit Uruguay naar Argentinië, dat hij in '76 ook weer gedwongen moest verlaten. Tot '85 leefde hij als balling in Europa. Hij werd beroemd met boeken als 'De adering van een continent' en de monumentale trilogie 'Kroniek van het vuur', waarin hij vijf eeuwen historie van Latijns Amerika vastlegde. Deze boeken en de verhalenbundel 'Vagabundo' verschenen in vertaling bij Van Gennep, evenals onlangs **'Het boek der omhelzingen'** (vertaald door Dick Bloemraad).

Schrijven is voor mij een manier om anderen te omhelzen - en eigenlijk ook om door andere omhelsd te worden... vertelde de auteur in een interview aan Aafke Steenhuis. En dat is ook wel te zien aan deze liefdevolle collage van 'beelden en woorden uit Latijns Amerika', zoals de ondertitel luidt. Want al die verhaaltjes en anekdotes die Galeano verzamelde over dit kleurrijke continent voorzorg hij eigenhandig van bijzonder sprekende tekeningen. Als ik hiervoor het woord 'liefdevol' gebruikte, heeft dat niets met zoetsappigheid te maken, want de inhoud van deze zeer maatschappijkriti-

sche stukjes bevat vaak een tragiek waar je heel koud van wordt. De bijna 200 korte teksten (van enkele regels tot hoogstens één pagina) gaan over zulke uiteenlopende onderwerpen als: kunst, fantasie, dromen, kinderen, televisie, terreur, theologie, ballingschap, moed, vervreemding enz. Tot de 'mooiste' behoren o.a. die over de militaire bureaucratie, waar ik hier graag een pagina mee had gevuld. Eén van de kortste als voorbeeld tenslotte:

De uitdaging

Het is hun niet gelukt ons in hen te veranderen, schreef Cacho El Kadri mij. De militaire dictaturen in Argentinië en Uruguay liepen op hun eind. Als ontbijt hadden wij angst gegeten, als lunch angst, en als avondeten angst, maar het was hun niet gelukt ons in hen te veranderen.

Eduardo Galeano: Het boek der omhelzingen. Novib/Van Gennep, Amsterdam 1991. 148 blz. geïll. f 27,50. (FS)

Posthuum debuut

Een jaar geleden schreef ik in deze rubriek enthousiast over 'Muizen, ratten en dagloners' van Thomas Bernhard (1931-1989). Het betrof een autobiografische schets middels kort voor zijn dood gehouden radiogesprekken met deze gevierde en verguisde Oostenrijkse auteur van romans en toneelstukken. Zijn vlijmscherpe analyses van en bijtende kritiek op alle menselijke halfslachtigheid werden hem (vooral in Oostenrijk) veelal niet in dank afgenomen.

Onlangs verscheen Bernhard's eerste roman (uit 1959) **'Op de hoogte'**, ondertitel 'Reddingspoging, onzin' vertaald door Gerrit Bussink. De schrijver gaf zijn eersteling pas een maand voor zijn dood (12-2-'89) vrij voor publicatie, als afscheid dus. Deze 'roman' bestaat uit één lange, associatieve keten van gedachten, waarnemingen en reflecties over zichzelf en z'n omgeving, met toen al die voortdurende, zijn hele oeuvre kenmerkende, (onder)toon van 'ik verzet me tegen alles' (blz. 69). In 't begin noemt Bernhard: 'iedereen leeft tenminste drie levens, een echt, een ingebeeld en een niet waargenomen leven'. 'Op de hoogte' lijkt een vroegtijdige kroniek van dat laatste, of op z'n minst een intense (en geslaagde) poging daartoe. Dit schaamteloos

openhartige 'debuut' verklaart achteraf veel van Bernhard's latere werk, vandaar waarschijnlijk die posthume publikatie.

Thomas Bernhard: Op de hoogte. De Prom, Baarn 1991, 115 blz. f 24,50. (FS)

KMA/Peter van Straaten

In de AO-reeks (wekelijks uitkomende boekjes van zo'n 20 blz. over de meest uiteenlopende actuele onderwerpen) verscheen onlangs nr. 2368 'De KMA vanaf de kant bekeken' door Jamilla L. Luijckx-Westerop. Over de ruim 160 jaar bestaande Koninklijke Militaire Academie werd al heel wat gepubliceerd, doch zelden door een buitenstaander en zo verfrissend helder. Het boekje bevat interessante gegevens over de geschiedenis van het militaire onderwijs (ruimer dan alleen de KMA). De ontwikkeling van specialisme naar vakopleiding, het professionaliseringsproces, het verlangen naar wetenschappelijke erkenning en het zoeken naar een nieuw evenwicht. Via dit laatste worden verbanden gelegd met de recente Defensienota en de, door gewijzigde internationale omstandigheden, noodzakelijk geworden andere filosofie voor de krijgsmacht.

Een week later weer een heel ander, maar niet minder aardig, deeltje: nr. 2369 over 'Peter van Straaten'. Over deze bekende 'tekenaar met beeld en woorden' schreef Gerard Koster een boekje, geïllustreerd met een dozijn kostelijke tekeningen. Hij vertelt over van Straaten's loopbaan (die begon bij Het Parool, de beroemde 'Vader en Zoon'-strip), zijn geheel eigen stijl, de band met Simon Carmiggelt, de wekelijkse 'Agnes'-column in Vrij Nederland en zijn politieke en 'porno'-prenten.

Peter van Straaten (Arnhem, 1935) is een meester in het weer-geven van het menselijk onvermogen, die bovendien vermakelijk weet te koketteren met zijn eigen melancholie en eeuwige twijfels. Tot slot is een overzicht opgenomen van het nog verkrijgbare werk.

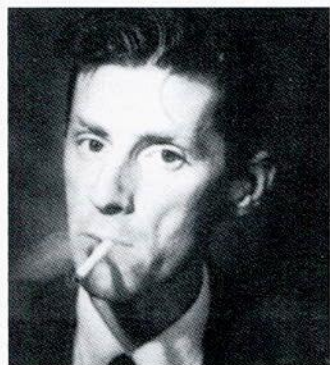
Ook interessant is AO-nr. 2371 over 'Dromen, bedrog of verborgen werkelijkheid', vlot leesbaar geschreven door de psycholoog Ad. Bergsma. Bestellen kan door f 3,50 te giren op nr. 287934 van de Stich-

ting IVIO/AO te Lelystad o.v.v. het gewenste nummer. Een abonnement kost f 81,- p.j. of f 43,- per half jaar, een proefabonnement (3 mnd.) f 20,-. (FS)

Slopende zaken

'Te New Manderley zweette Max de Winter terwijl hij het dynamiet in de kofferbak van zijn auto laadde. Hij zou vrijdagavond in zijn oude kantoor slapen en zaterdagochtend vroeg de ladingen bij Pacman plaatsen. Hij zou doen alsof hij de structuur van het gebouw inspecteerde - als architect ervan leek dat heel gewoon.'

In deze passage halverwege de roman 'Slopende zaken' - het debuut in 1988 van de Engelse auteur Michael Bracewell (1958) - worden de voorbereidingen getroffen voor het opblazen van het derde van de vijf Max de Wintergebouwen in het centrum van Londen. De succesvolle yuppie architect ('Zijn vader was luitenant-kolonel bij de luchtmacht geweest, zijn moeder een hartschotelijk tuinierster'), drie keer gescheiden, landhuis New Manderley, auto E-type, relatie met Rebecca moeizaam, ziet het allemaal niet meer zitten: 'Deze gebouwen waren mijn signatuur, mijn naam aan de horizon, en ik zal ze doorstregen'.

Parallel aan deze zelfvernietiging loopt nog zo'n 'slopende zaak': het trendy magazine 'Designate' bereidt een uitvoerige reportage voor over Max en zijn gebouwen, maar ziet het hele onderwerp letterlijk met de grond gelijk gemaakt worden. Een bizarre roman met een taalgebruik om van te smullen, getuige een zin als: 'De ochtend spreidde zich over Londen uit als een gebroken ei, en sommigen, zoals Max de Winter, gingen onder in de dooier'.

Het verbaast dan ook geenszins dat Robert Vernooij (ik herinner me zijn verhalenbundel 'Doodstop') tekende voor de - fraaie - vertaling.

Michael Bracewell: Slopende zaken. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 128 blz. f 25,-. (FS)

'Vergeten' schrijfters

In bibliotheken en antiquariaaten vinden wij werk van zo'n veertig proza-schrijfters die in de periode tussen 1945 en 1965

literair werk publiceerden. De meesten van hen bleken destijds serieuze aandacht te hebben gekregen in de pers, hun werk werd goed verkocht en regelmatig bekroond met literaire prijzen.

Toch raakten verreweg de meesten van hen in de vergetelheid, vaak ten onrechte volgens Margriet Prinssen en Lucie Th. Vermij in de inleiding op de door hen samengestelde bundel 'Schrijfters in de jaren vijftig'.

De omslagtekst noemt als uitzonderingen Anna Blaman, Hella Haasse en Marga Minco. Zelfs al zouden Inez van Dullemen, Josepha Mendels, Annie M. G. Schmidt en Aya Zikken daaraan worden toegevoegd, dan nog is ruim meer dan driekwart van die veertig vergeten. (Zou het overigens voor de mannelijke auteurs uit die periode naar verhouding zo veel anders liggen?) Dat dit jammer is wordt goed duidelijk na lezing van deze boeiende bundel met 22 door diverse auteurs geschreven portretten en twee overzichtsartikelen over 'Het Indisch verleden' en 'Het lesbisch verhaal'. Buiten de al vermelde naam ik nog enkele namen, die mij in elk geval tot (her)lezing van hun werk inspireerden: Jo Boer, Dola de Jong, Clare Lennart, Marie-Sophie Nathusius, Nel Noordzij en Ruth Wolf. Van sommigen leest trouwens de kort geschetste levensloop als een roman op zich. Alle verhalen zijn voorzien van een foto en een bibliografie. Heel wat van die titels zijn met enig zoeken, is mijn ervaring, nog wel te vinden in tweedehands boekenzaken en verder is er de groeiende reeks Moderne Klassieken van uitgeverij An Dekker te Amsterdam (f 15,- per deel).

Margriet Prinssen en Lucie Th. Vermij (red.): Schrijfters in de jaren vijftig. Sara/Van Gennep, Amsterdam 1991. 268 blz. geïll. f 34,50. (FS)

Griezen in Guyana

Meneer Nevinson is eigenaar van een houthandel in New Amsterdam, maar het werk gebeurt op de factorij Goed de Vries, gelegen aan de Berbice, een dag varen stroomopwaarts in de tropische regenwouden van Brits Guyana. Bij de terugkeer van een van zijn halfjaarlijkse inspectietochten is Ralph Nevinson uit z'n gewone doen. Via zijn opzichter heeft hij van een Indi-

aanse vrouw een trommel gekregen met daarin een geheimzinnig manuscript van een Hollandse plantagehouder die slachtoffer werd bij de grote slavenopstand in 1763. Er staat in: 'Een ieder die dit perkament aanraakt, gaat een pact aan met mij, Jan Pieter Voorman, om te luisteren naar mijn muziek en zich later, wanneer ik hem wenk, bij mij te voegen in de dood. (...) Wie bevrijd wil worden van dit pact en mijn ziel tot rust wil brengen, laat hem het nu volgende uitvoeren, zodat hij gebracht wordt tot de ontdekking van mijn beenderen en mijn fluit en mijn musket.'

Spoorslags trekt Nevinson, onder dwang van de onheilspellende fluitmuziek, weer de rimboe in, nu met vrouw en dochter en een jonge kunstschilder, die de verteller wordt in 'Mijn beenderen en mijn fluit' van Edgar Mittelholzer. Deze schilder, Milton Woodsley (lees gerust Mittelholzer) hield van de beklemden gebeurtenissen omstreeks 1934 een dagboek bij en maakte daar om diverse redenen pas in '54 een roman van. Met moeite weersta ik de verleiding om meer te vertellen van dit uiterst spannende en geheimzinnige verhaal, dat ook nog informatie biedt over de multiraciale samenleving en de deels Hollandse historie van dit buurland van Suriname en bovendien schitterende sfeerbeschrijvingen bevat van het magische oerwoud.

Nog wel iets over de auteur. Edgar Mittelholzer werd in 1909 geboren in New Amsterdam en

woonde tot 1941 in Brits Guyana, het jaar waarin hij de eerste van zijn 24 romans publiceerde. In 1965 maakte hij een eind aan zijn leven, naar verluidt omdat hij de last van het kleurrijk zijn niet langer kon dragen. Misschien kwam daar ook het gevoel bij als schrijver onvoldoende erkend te zijn. Terwijl Mittelholzer de toonaangevende auteur van de hele Caribische literatuur was. Het is onbegrijpelijk dat nu pas een vierde roman in het Nederlands is vertaald (door Tinke Davids). En ook dat geen uitgever de eerste vertaling eens herdrukt van het prachtige 'Shadows move among them', in 1953 bij Querido verschenen als 'En welke is onze zonde'.

Edgar Mittelholzer: Mijn beenderen en mijn fluit. Ambo, Baarn en Novib Den Haag 1991. 198 blz. f 29,50. (FS)

Aboriginal Australië

De oorspronkelijke bewoners van Australië, de aboriginals, maken met 228.000 1,5% van de totale bevolking uit. De helft is jonger dan 20 jaar, een kwart is werkloos en slechts 4% van de boven 15-jarigen heeft middelbare school gehad. Recente onderzoeksrapporten hebben schrikbarende feiten onthuld over het blanke racisme t.o.v. de aboriginals en andere minderheden. De regering zegt schuld-bewust verbeteringen toe, maar aarzelt uit angst voor landclaims zoals van de Maori's in Nieuw Zeeland.

Al mag dan misschien niet (meer) van volledige uitroeiing worden gesproken (wat nog een eeuw geleden gebeurde met de 5.000 inheemsen van het naburige Tasmanië; lees de hier besproken indrukwekkende roman 'Begraaf me over de bergen' van Ed Franck, Hadewijch Antwerpen 1988, f 25,—) het is wel de vraag of die volstrekt eigen en vele duizenden jaren oude aboriginal cultuur behouden kan blijven. Een aspect dat daarvoor van groot belang lijkt, is de ruime verspreiding van kennis over die cultuur en haar eigen literatuur. Voor ons land wordt daarmee nu een begin gemaakt, doordat Bridges Books/In de Knipscheer de vertaling van het aboriginal epos over Australië van B. Wongar gaat uitbrengen. Als introductie op Wongar's grote 'ecologische' romancyclus, waarvan het eerste boek, 'Walg', komende herfst uitkomt, verscheen dit voorjaar een bundel met twaalf van zijn verhalen, 'De weg naar Bralgu' (vertaald door Regina Willemsse). Heel krachtige, ironische, fascinerende en ontroerende vertellingen uit het hart van een ontoedigd volk, dat wel verbitterd moest raken door de genadeloze plundering en onttering van zijn grond en heilige plaatsen door op uranium beluste blanken. Een begint aldus: *'Ik vraag me af waarom blanken zo gek op stenen zijn. Als ze doodgaan, krijgen ze er allemaal niet meer dan één die nauwelijks groot genoeg is om*

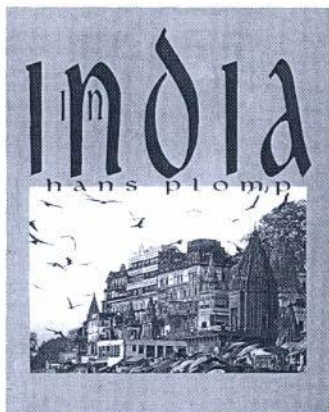
hun naam in te beitelen, terwijl velen tijdens hun leven hele bergen hebben verwoest.' Raak, niet? O ja, de weg naar Bralgu gaan is terugkeren naar de Droomtijd, het land der voorouders... ach, lees zelf maar! Ook de omslag verdient, door zijn grote eenvoud en zeggingskracht, een compliment.

B. Wongar: De weg naar Bralgu. Bridges Books/In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 130 blz. f 25,—. (FS)

India

'Een Indiase journalist zei eens tegen me: "Probeer India niet te begrijpen. Dat kost je je verstand." Deze raadgeving is mij altijd bijgebleven op mijn reizen door dit land vol pracht en gruwel, heiligen en demonen, adembenemende avonturen en weerzinwekkend onrecht.'

Zo begint Hans Plomp het eerste van zijn 25 korte verhalen in de bundel 'In India', waarvan de

meeste tussen oktober '89 en maart '91 verschenen in Het Vervolg van de Volkskrant. En hij eindigt het laatste verhaal met: *'Nooit raak ik India meer kwijt. De ontelbare indrukken die via mijn zintuigen zijn binnengekomen, hebben zich diep in mijn bewustzijn genesteld. Voor-good.'*

De neerslag van die indrukken heeft niet geleid tot veel diepgang in deze voornamelijk anekdotische schetsen, maar

dat zal misschien ook niet de bedoeling zijn geweest van zo'n zaterdagse column. Een enkele keer leidt die oppervlakkigheid tot onjuistheden, zoals waar wordt gesproken over 'het' tantrisme en tantristische tempels alsof het een aparte godsdienst betreft. Maar ach, dit is zout op een enkele slak, want Plomp heeft in vele verhalen en romans al lang bewezen een onderhoudend verteller te zijn en hij is dat hier opnieuw. De meeste van deze stukjes zijn gewoon leuk om te lezen en heel informatief, ook wanneer ze gaan over weinig aardige of zelfs afschuwelijke zaken als heroïnehandel, smeergelden, moorden om een bruidsschat, handel in jonge meisjes, een nep-ashram, een pseudo-swami of 'goddelijke gekte'.

Hans Plomp: In India. In de Knipscheer, Amsterdam 1991. 110 blz. f 19,50. (FS)

Obsessies in toproman

De Australische schrijfster Janette Turner Hospital (Melbourne 1942, nu wonend in Canada) publiceerde in de afgelopen tien jaar een verhalenbundel en vier romans, waarvan de laatste, **Charades** (1989), onlangs verscheen in een gloedvolle Nederlandse vertaling van Marian Lameris. Volgens Van Dale betekent charade zowel lettergreep-raadsel als verwarde zaak, en bovendien heet de hoofdfiguur in deze roman Charade Ryan, een moderne Sheherazade van 366 nachten (en wat daaraan voorafging). Hiermee is meteen al iets gezegd over de sublieme constructie van dit raadselachtige en levendige boek, dat je tot de laatste pagina's in spanning houdt over de 'oplossing' van de hoofdpuzzel, Charade's afkomst.

Op de zoektocht naar haar vader, die ze nooit heeft ontmoet, stapte Charade op een avond het kantoor binnen van de befaamde fysicus professor Koenig, confronteert hem met haar weten van zijn ex-vrouw Rachel, het proces van Zundel in Toronto (inzake de ontkenning van de holocaust) en zijn slippertje met Ka-

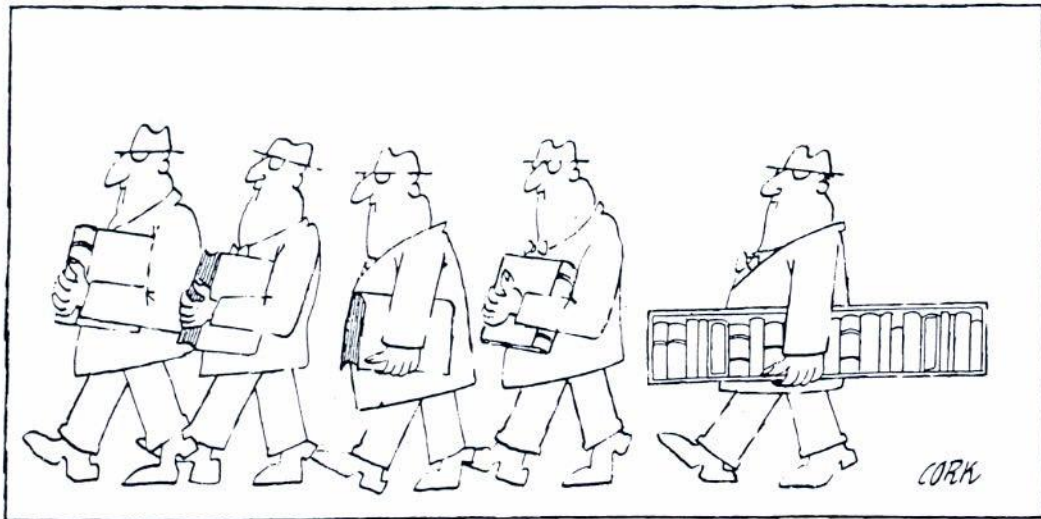

therine Sussex (haar 'tante' Kay), om vervolgens alras het bed met hem te delen. Koenig heeft op de campus de reputatie van een Don Juan 'met als specialiteit snel en pijnloos afhaken. Dat is bepaald een obsessie. Lekker neuken, een snelle afscheidszoen, en dan weg met de dame.' Maar zo gaat dat niet, professor, met de doelbewuste Charade, die haar eigen obsessie heeft, nl. absoluut inzicht verwerven in de werkelijke relaties tussen een aantal volwassenen uit haar jeugd: vader Nicholas en diens drie vrouwen, moeder Bea, haar vriendin Kay en de mysterieuze joodse Verity Ashkenazy, die aan haar obsessie geestelijk te gronde ging.

Koenig is voor Charade een sleutel tot Kay, dus 'boeit' ze hem met prachtige nachtelijke verhalen over haar jeugd in de rimboe van Australië om zo haar eigen vragen beantwoord te krijgen. Nog intrigerender dan de verteller zijn de figuren over wie ze het heeft, met voorop Bea die in haar eenjige moedert over tien kinderen, de meesten van verschillende mannen en enkelen 'aangenomen'. Deze buitengewoon hartelijke, levenslustige en sensuele vrouw slaat zich door het leven met een humor en realiteitszin die respect afdwingt. Eens per maand verlaat ze haar hut in het Tamborine regenwoud om met de bus naar Brisbane te gaan ('stappen met vriendin Babs' zegt ze), rijdt door naar Ipswich om in Goodna ('die plaats van verloren zielen') de Schone Slaapster te bezoeken. Bea laat zich haar levensgeheimen slechts moeizaam door 'dochter' Charade ontfutselen. Misschien lijkt het allemaal wat fragmentarisch, maar in dit van hartstocht en erotiek doortrokken verhalen-laby hangt alles met alles samen, als in een spannende detective of... in het leven zelf. Een roman van topklasse, die reikhalzend doet uitzien naar ander vertaald werk van deze literair bekroonde auteur.

Janette Turner Hospital: Charades. Furie, Amsterdam 1991. 393 blz. f 39,50. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

Onderzoek naar
positie homo's in
krijgsmacht

Lees ook blz. 6/7